

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

2023

Tiia Alankoja & Jatta Juntunen

# 0–3-vuotiaiden kielenkehitys ja sen tukeminen varhaiskasvatuksen perustoiminnoissa ja leikissä

Materiaalia kielenkehityksen tueksi  
varhaiskasvatukseen

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma (Varhaiskasvatus)

2023 | 50 sivua + 35 sivua liitteissä

Tiia Alankoja & Jatta Juntunen

## 0–3-vuotiaiden kielenkehitys ja sen tukeminen varhaiskasvatuksen perustoiminnoissa ja leikissä

- Materiaalia kielenkehityksen tueksi varhaiskasvatukseen

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli saada varhaiskasvatuksen kasvattajat miettimään kielenkehityksen ja leikin merkitystä perustoimintojen aikana alle kolmevuotiaiden ryhmissä. Kehittämistehtävämme oli kerätä materiaalia varhaiskasvattajien käyttöön päiväkodin perustoimintoihin kielenkehitystä tukemaan. Kehittämistyön toimeksiantajana toimi Raision kaupungin Pasalanpuiston päiväkotij. Päiväkodissa on neljä lapsiryhmää, ja kehittämistyömme keskittyi kahteen 0–3-vuotiaiden ryhmään ja heidän varhaiskasvattajiinsa. Kehittämistyö toteutettiin kevään 2022 ja kevään 2023 välisenä aikana.

Kehittämistyön teoreettinen viitekehys koostuu pienen lapsen kielen- sekä leikin kehityksestä, pedagogiikasta, oppimiskäsityksestä ja varhaiskasvatuksen perustoiminnoista. Perustoimintoihin kuuluu siirtymä-, pukeutumis-, vessa- ja ruokailutilanteet. Kehittämismenetelminä käytettiin osallistuvaa havainnointia, dialogista keskustelua, teemahaastattelua, sekä päiväkodin henkilökunnalle tehtyä kyselyä, joka sisälsi SWOT-analyysiosion. Kehittämistyön materiaali sisältää muun muassa loru- ja laulukortteja, kuvatukea sekä suunmotoriikan harjoituksia. Kehittämistyön aikana kerätty materiaali löytyy fyysisenä kansiona Pasalanpuiston päiväkodilta. Siitä on myös tehty lyhyempi versio tulostettavaan ja jaettavaan muotoon, jossa sitä on helppo jakaa eteenpäin. Varhaiskasvattajan on tarkoitus valita tuotoksesta ne materiaalit ja ideat, joiden ajattelee palvelevan omaa ryhmänsä parhaiten.

Asiasanat:

kielenkehitys, varhaiskasvatus, perustoiminnot, leikki

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Degree programme in Social Services (Early Childhood Education)

2023 | 50 pages + 35 pages in attachments

Tiia Alankoja & Jatta Juntunen

## The language development of three-year-olds and its support in the basic activities and play of early childhood education

- Materials to support language development in early childhood education

The goal of this development project was to make early childhood educators consider the importance of language development and play during the basic activities in groups of children under three years old. Our development assignment was to collect material for early childhood educators to support language development in basic activities of the daycare. The development project was commissioned by Pasalanpuisto daycare in the city of Raisio. There are four groups of children in the daycare, and our development project focused on two groups of 0-3-year-olds and their early childhood educators. The development work was implemented between spring 2022 and spring 2023.

The theoretical framework of the development project consists of the development of a young child's language and play, pedagogy, learning theory, and basic activities of early childhood education. Basic activities include situations with transition, dressing, toilet and eating. Participatory observation, dialogic discussion, thematic interview, and a survey conducted for daycare staff that included a SWOT analysis section were used as development methods. The development material includes, among other things, rhyme and song cards, picture support, and oral motor exercises. The material collected during the development project can be found as an actual folder at Pasalanpuisto daycare. A more compact version has also been made in printable and distributable form, which is easy to share. The early childhood educator is presumed to choose the materials and ideas from the material that they evaluate will most appropriately benefit their own group.

Keywords:

language development, early childhood education, basic activities, play

# Sisältö

<b>1 Johdanto</b>	<b>6</b>
<b>2 Kehittämistyön lähtökohdat</b>	<b>7</b>
2.1 Kehittämistyön tarve ja tausta	7
2.2 Toimintaympäristö ja toimijat	8
2.3 Kehittämistyön tehtävä ja tavoite	9
<b>3 0–3-vuotiaiden varhaiskasvatus</b>	<b>11</b>
3.1 Pedagogiikka ja oppimiskäsitys	11
3.2 Arjen perustoiminnot	13
3.3 Leikin merkitys varhaiskasvatuksessa	16
<b>4 0–3-vuotiaan kielenkehitys ja sen tukeminen varhaiskasvatuksessa</b>	<b>20</b>
4.1 Kielenkehitys	20
4.2 Kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa	24
<b>5 Kehittämistyön toteutus</b>	<b>28</b>
5.1 Kehittämistyön prosessi ja aikataulu	28
5.2 Kehittämistyön eteneminen ja menetelmät	30
5.3 Kehittämisaineiston dokumentointi ja hyödyntäminen	33
5.4 Kehittämistyön tuotos	37
<b>6 Kehittämistyön arviointi</b>	<b>39</b>
6.1 Toteutuksen, toiminnan ja prosessin arviointi	39
6.2 Tuotoksen arviointi	41
6.3 Ammatillinen kasvu	44
<b>Lähteet</b>	<b>46</b>

## Liitteet

Liite 1. Kyselylomake



## Taulukot

Taulukko 1: Lasten toiminnan jakautuminen aamupäivisin ikäryhmissä (mukaillen Reunamo & Salomaa 2014, 26.)	14
Taulukko 2: Kielen kehityksen vaiheita (mukaillen Ahonen & Roos 2021, 83; Lyytinen 2014, 65; Nurmi ym. 2014, 49).	23

## Kuviot

Kuvio 1: Kehittämistyön lineaarinen malli (Toikko & Rantanen 2009, 64.)	<b>Virhe.</b>
<b>Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.</b>	
Kuvio 2: Kehittämistyön aikataulu	<b>Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.</b>

# 1 Johdanto

Opinnäytetyömme on kehittämistyö Raision kaupungin Pasalanpuiston päiväkodille. Käsittelemme lapsen kielenkehitystä 0–3-vuotiaana varhaiskasvatuksen arjessa, keskittyen perustoimintoihin. Perustoiminnoilla tarkoitamme esimerkiksi siirtymä- ja pukeutumistilanteita, ruokailuja ja vessatoimintoja. Leikki on tärkeää varhaiskasvatuksen arjessa, joten tarkastelemme myös sitä.

Ensimmäiset kolme vuotta ovat erityisen herkkä vaihe kielen oppimisen kannalta (Hakamo 2011, 15), sillä se on vilkkainta hermoston kehityksen aikaa, jolloin lapsi on myös vaikutuksille erityisen altis (Paavola-Ruotsalainen & Rantalainen 2020, 19.) Vygotskyn (1982) mukaan lapsi oppii kielen jo varhain, koska se on tehokas tapa ilmaista tarpeita ja tahtoa. Kielen avulla luodaan ensin yhteys toiminnan ja ympäristön välille. Toiseksi kieli on väline, jolla havainnoille, kokemuksille ja ajatuksille annetaan merkityksiä sekä ne tehdään näkyväksi itselle ja muille. Lapsen ajattelun, tahdon ja tunteiden kehitys vaatii leikkiä ja leikissä lapsi lisää tietoisuutta itsestään ja ympäristöstään. (Mäkinen 2017, 102–103.)

Kehittämistyössämme keräsimme materiaalia varhaiskasvattajien työn tueksi arjentalanteisiin kehittämään lasten kielitaitoa. Materiaali pitää sisällään erilaisia loruja, lauluja, kuvia ja leikkejä, sekä vinkkejä miten harjoittaa kieltä leikissä ja perustoimintojen aikana. Kehittämistyömme on tehty juuri tälle varhaiskasvatusyksikölle, mutta se on käytettävissä myös muualla.

Raportissamme kerromme kehittämistyömme tarpeesta ja taustasta. Teoriaosuuksessamme käsittelemme pedagogiikkaa ja oppimiskäsitystä, perustoimintojen osuutta varhaiskasvatuksesta sekä kielenkehitystä, leikin merkitystä sekä niiden tukemista varhaiskasvatuksessa. Työssä kerromme myös, miten olemme tietoa keränneet ja miten olemme keräämämme tietoa hyödyntäneet. Kartoitimme tarvetta keskustellen sekä kyselyn, SWOT-analyysin ja haastattelun avulla päiväkodin henkilökunnalta. Tärkeimpänä välineenämme toimi osallistuva havainnointi, sillä työskentelimme itse näissä päiväkotiryhmissä, joille materiaalia kerättiin. Lopulta arvioimme työmme prosessia, sen vaiheita, lopullista tuotosta sekä omaa työskentelyämme.

## 2 Kehittämistyön lähtökohdat

### 2.1 Kehittämistyön tarve ja tausta

Sovimme yhteistyöstä Raision kaupungin Pasalanpuiston päiväkodin kanssa keväällä 2022. Tapasimme päiväkodinjohtajan ja yhteisessä keskustelussa, kartoitimme mitä yksikössä olisi hyvä kehittää. Päädyimme yhdessä lasten kielellisen kehityksen tukemiseen, sillä päiväkodissa on esimerkiksi tehty jo paljon liikuntaan keskittyvää kehittämistä. Pohdimme yhdessä, miten kielenkehitystä voidaan tukea arjen toiminnoissa ja mitä kaikkea se voi pitää sisällään. Meille oli opintojen ja työkokemuksen aikana noussut ajankohtaiseksi aiheeksi sekä mielenkiinnonkohteeksi pienten lasten pedagogiikan tärkeys ja kehittäminen. Siksi kohdensimme kehittämistyömme 0–3-vuotiaisiin.

0–3-vuotiaiden lasten ryhmässä suuri osa päivästä kuluu arjen toiminnoissa ja niitä harjoitellen (Reunamo & Salomaa 2014, 26). Toinen merkittävä osa varhaiskasvatuspäivässä on leikki, ja pieni lapsi oppii leikkien (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 22). Siksi valitsimme kerätä materiaalia juuri arjen perustoimintoihin ja leikkiin kielenkehityksen tueksi. Kielenkehityksen tukemiseen on olemassa valmiita, suunniteltuja menetelmiä ja tuokioita. Arjen perustoimintoihin ei sellaisia ole luotu, joten niissä tilanteissa lapsen kielenkehityksen tukeminen on varhaiskasvattajan oman taidon varassa. Kehittämistyössämme arjen perustoiminnalla tarkoitamme siirtymätilanteita sekä ruokailu-, pukeutumis- ja vessatilanteita. Otamme mukaan vapaan leikin hetket. Tilanteet, jotka eivät ole erillisiä tuokioita, ovat arjen perustoimintoja, joita voidaan myös hyödyntää oppimishetkinä.

Lapsen kielellisen kehityksen vaikeudet nousevat usein esiin arjen perustoiminnoissa, kun aikuinen huomaa lapsen vaikeuden ymmärtää ohjeita tai ongelmia vuorovaikutuksessa (Aro ym. 2014, 117–118). Usein 2–3-vuotiaiden lähipiiri huolestuu lapsen puhumattomuudesta tai niukasta puheentuotosta. Noin viidesosalla lapsista puheen ja kielenkehityksessä esiintyy hankaluuksia. (Ervast & Leppänen 2010, 212.)

Keskustelussamme päiväkodin johtajan kanssa nousi esiin varhaiskasvatuksen asema kielenkehityksessä. Ruutu-aika eli digitaalisen median käyttö on lisääntynyt kotitalouksissa. Lapset käyttävät medialaitteita jo pienestä pitäen ja vuorovaikutus vanhempien ja muiden kanssa näin ollen vähenee. Medialaitteita on toki käytössä varhaiskasvatuksessakin, mutta niiden rooli on erilainen kuin kotona. Varhaiskasvatuksessa kielen opettelu ja vuorovaikutus on merkittävässä roolissa. Nykyajan digitaaliset laitteet ja niiden parissa vietetty aika hidastaa lasten kielten kehitystä ja aiheesta on tehnyt tutkimuksen Tampereen yliopisto ja THL vuonna 2021 (Koskinen 2021).

Monikieliset lapset huomioidaan varhaiskasvatuksessa ja lapsen omat kulttuurit ja monikielisyys saavat näkyä varhaiskasvatuksen arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti vieras-kielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 32). Raison varhaiskasvatuksessa on käytössä KieliPeda kielitietoisien pedagogiikan työvälineenä. Se ohjaa tarkastelemaan ja edistämään oppimisympäristöjä kielitietoisuuden näkökulmasta sekä tukemaan ja seuraamaan monikielisten lasten suomen kielen oppimista yhdessä huoltajien kanssa. (Raison kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 53–54.) Koska Pasalanpuiston päiväkodissa on vain muutamia lapsia (<10), joiden kielitausta on muu kuin suomi, emme eritelleet heitä, vaan koemme kehittämistyömme olevan yleisesti lapsille sopiva kielitaustasta riippumatta.

## 2.2 Toimintaympäristö ja toimijat

Pasalanpuiston päiväkotitoiminta on aloittanut toimintansa vuoden 2019 alussa. Siellä toimii neljä lapsiryhmää. Niistä kaksi on 0–3-vuotiaille ja kaksi 3–5-vuotiaille. Varhaiskasvatushenkilöstö koostuu 7 varhaiskasvatuksen opettajasta, 6 varhaiskasvatuksen lastenhoitajasta sekä alueen erityisvarhaiskasvatuksen opettajasta ja päiväkodinjohtajasta. Pasalanpuiston päiväkotitoimintaan ollaan palkkaamassa varhaiskasvatuksen sosionomia tulevalle kaudelle, joten jatkossa jokaisessa ryhmässä on kaksi korkeakoulutason varhaiskasvatustajaa ja yksi lastenhoitaja. Osa

opettajista on sosionomitaustaisia tälläkin hetkellä. Kahdessa ryhmässä toimii myös ryhmäavustaja.

Tämän kehittämistyön kehittämistoimintaan ovat lupautuneet mukaan molempien 0–3-vuotiaiden ryhmien varhaiskasvattajat. Toisen ryhmän kasvatushenkilöstöön kuuluu kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa ja yksi varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Toisessa ryhmässä varhaiskasvatuksen lastenhoitajia on kaksi ja varhaiskasvatuksen opettajia yksi. Kauden alussa elokuussa 2022 molemmissa ryhmissä lapsia oli 12, eli yhteensä 24 lasta. Kaikki lapset olivat alle kolmevuotiaita, mutta materiaalin testausvaiheessa osa oli ehtinyt täyttämään jo kolme vuotta. Siksi puhumme 0–3-vuotiaiden kielenkehityksestä ja varhaiskasvatuksesta, emmekä alle kolmevuotiaiden, sillä se kuvaa lapsiryhmää paremmin. Suurin osa lapsista on kaksivuotiaita ja osa yksivuotiaita. Alle yksivuotiaita ryhmissä ei ole. Molemmissa ryhmissä on yksi lapsi, jonka kotikieli on muu kuin suomi. Molemmissa ryhmissä on myös lapsia, jotka ovat kaksikielisiä. Kaikille ryhmien aikuisille on kerrottu kehitystyömme materiaalista ja kannustettu käyttämään sitä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 ohjaavat varhaiskasvatuksen toimintaa. Raision kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2022 tarkentaa tätä asiakirjaa paikallisesti. Lisäksi Raision kaupungilla toimi aiemmin varhaiskasvatuksen kehittämistyöryhmä VARKE, joka teki pedagogisia julkaisuja työn tueksi vuodesta 1993 lähtien. Työryhmä esimerkiksi selvitti vuonna 2008 Arki - Raision kaupungin päivähoiton arkitoimintapedagogiikka -julkaisussa miten arkitoimintapedagogiikka toteutuu raisiolaisessa varhaiskasvatuksessa. Raisiossa arkitoimintapedagogiikalla tarkoitetaan ruokailun, pukemis- ja riisumistilanteiden, päivälevon, ulkoilun, hygieniatilanteiden sekä erilaisten siirtymätilanteiden hyödyntämistä oppimismielessä. Jokaisesta arjen toiminnosta voi tehdä pedagogisen hetken. (Raision kaupunki 2008, 3.)

### 2.3 Kehittämistyön tehtävä ja tavoite

Alle kolmevuotiaan kielenkehityksestä ja sen tukemisesta on paljon tutkimuksia ja materiaaleja, kuten THL:n julkaisema ja Marja Nurmilaakson ja Anna-Leena

Välimäen toimittama Lapsi ja Kieli -julkaisu vuodelta 2011. Aiheesta löytyi myös kandidaatin- ja pro gradu -tutkielmia, joten aihetta on tutkittu viime aikoina enemmänkin. Olemme kuitenkin arjen työssä huomanneet, että konkreettisten materiaalien löytäminen on vaikeaa ja työlästä.

Kehittämistehtävänä työssämme on koota materiaalia 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen ja leikin ohjaamisen tueksi ryhmien varhaiskasvatushenkilöstölle. Kehittämistyömme tavoite on herättää varhaiskasvattajat tiedostamaan kielenkehityksen merkitys varhaiskasvatuksessa. Toisena tavoitteena on, että työntekijä ja tiimi saavat materiaalista työvälineen, jota voidaan hyödyntää lapsiryhmän perustoiminnoissa ja leikissä. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle tarjotaan arjen toimintoihin sopivia, kielenkehitystä tukevia keinoja. Kun materiaali on kerättyä yhteen paikkaan, on se helpommin käytettävissä ja kohdennettuna eri tilanteisiin. Tarkoituksenamme on kerätä varhaiskasvatuksen arjen työssä helposti hyödynnettävää materiaalia. Keräämme materiaalin tulostettavaan muotoon sekä teemme konkreettisen tuotoksen arjessa hyödynnettäväksi Pasalanpuiston päiväkodille.

Kehittämistyön tavoitteena on suunnata varhaiskasvattajan huomio arjen perustoimintojen hyödyntämiseen oppimistilanteina ja innostaa heittäytymään vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Kielenkehitys lähtee vuorovaikutuksesta ja aikuisen rooli siinä on merkittävä. Keräämme materiaalia ja vinkkejä arjen tilanteisiin, jotta jokainen toimija aktivoituisi kehittämään kieltä sekä innoittamaan lapsia. Materiaalin avulla varhaiskasvattaja voi tukea esimerkiksi lasten sanavaraston karttumista, suun motoriiikan kehitystä sekä vuorovaikutustaitoja. Materiaali kannustaa laulamaan, loruilemaan, hassuttelemaan ja leikittelemään kielellä lasten kanssa. Toivomme että, kielenkehityksen tukeminen olisi jatkuvaa, systemaattista, saavutettavaa sekä tarkoituksenmukaista arjen perustoiminnoissa ja leikissä. Materiaalin tarkoitus on olla varhaiskasvattajalle helposti saavutettava ja hyödynnettävä sekä täydennettävä ja muunneltava omien tarpeiden mukaan.

## 3 0–3-vuotiaiden varhaiskasvatus

### 3.1 Pedagogiikka ja oppimiskäsitys

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) määritellään varhaiskasvatuksen olevan lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, sekä opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä edistää hyvinvointia. Tässä kokonaisuudessa painottuu erityisesti pedagogiikka. (OPH 2023.) Pedagogiikka on määritelmänä laaja, mutta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2022 sen sanotaan perustuvan määritellyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 22). Alle kolmevuotiaiden lasten pedagogiikkaa vähätellään, mutta sillä on arvokas osuus varhaiskasvatuksessa. Pedagogiikka perustuu vuorovaikutukseen lapsen ja aikuisen välillä, jossa jokainen lapsi saa kokemuksen tullessa kohdatuksi sellaisena kuin on ja arvokkaana yksilönä. Varhaiskasvatuksessa pedagogiikkaa tapahtuu kaikkialla ja kaikissa hetkissä. (Ahonen & Roos 2021, 10–11.)

Vuorovaikutus on iso osa pedagogiikkaa, joten varhaiskasvattajan vuorovaikutusosaaminen ja sensitiivisyys määrittävät pedagogiikan laatua. Pedagogiikalla on ohjaava ja tukea antava tehtävä, suoran opetuksen sijaan. Pedagogiikalle on määritellyt arvot ja tavoitteet yhteiskunnallisesti, mutta se näkyy myös yksittäisen varhaiskasvattajan ammatillisessa ajattelussa ja osaamisessa. (Ranta 2022.) Varhaiskasvattajan toiminnan tulee olla perusteltua kehitystieteen ja kasvatopsykologiaan pohjaten (Ahonen & Roos 2021, 11). Pedagogiikka näkyy varhaiskasvatuksessa niin toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä kuin kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Tämä vaatii pedagogista näkemystä sekä varhaiskasvattajien yleistä käsitystä siitä, miten lasten oppiminen ja hyvinvointi pysytään parhaiten toteuttamaan varhaiskasvatuksessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 22).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa puhutaan pedagogiikan lisäksi oppimiskäsityksestä, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat

vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Lapsi on aktiivinen toimija ja oppimisen perusta on aiemmissa kokemuksissa ja osaamisessa sekä lapsen mielenkiinnonkohteissa. Varhaiskasvatuksessa oppiminen nähdään kokonaisuutena, jossa yhdistyvät tiedot ja taidot, toiminta ja tunteet, aistihavainnot ja kehon kokemukset sekä kieli ja ajattelu. Oppiminen tapahtuu ympäristöä havainnoiden ja tutkien, leikkien ja itseään ilmaisten. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 21–22.) Lähikehityksen vyöhyke -käsite tulee Vygotskyn teoriasta, jonka ydinajatuksena on kehityksen kytkeytyminen kulttuuriseen ja sosiaaliseen todellisuuteen. Lähikehityksen vyöhykkeellä lapsi oppii aikuisen tai toisen lapsen avulla ja omaksuu uutta tietoa, joka olisi muuten hänelle vielä saavuttamattomissa. (Nurmi ym. 2014, 72–73.)

Oppimista tapahtuu vuorovaikutuksessa yhdessä aikuisten ja muiden lasten kanssa ja se on jatkuvaa. Varhaiskasvattajien tulee kuunnella lapsia ja tarjota heille mahdollisuus tehdä aloitteita itse. Lapsilla tulee olla mahdollisuus päättää toiminnastaan, tutkia, tehdä johtopäätöksiä sekä ilmaista ajatuksiaan, jotta oppiminen olisi kokonaisvaltaista. (Kangas 2019, 2.) Oppiminen on läsnä myös lasten tarkkaillessa ja havainnoidessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa, eli lapsi on itse aktiivinen toimija. Myös aikuisten on tärkeää havainnoida lapsia ja katsoa maailmaa lapsen silmin, jotta lapsi saa vuorovaikutteista tukea. (Kronqvist & Kumpulainen, 2011, 43, 75.)

Varhaiskasvatuksessa oppiminen on jaoteltu näiden pohjalta viiteen alueeseen, joita ovat kielen rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Lapset oppivat, kun he leikkivät, liikkuvat, ilmaisevat itseään sekä tutkivat ympäristöään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 42.) Lapsi oppii leikin kautta erilaisia taitoja, esimerkiksi itsesääätely- sekä ongelmanratkaisutaitoja. Leikkiminen on siis osa oppimista. (Kangas 2019, 5.) Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin tärkeys lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä sekä hyvinvoinnissa. Leikin kautta opitaan myös tunnetaitoja, vuorovaikutustaitoja ja loogisuutta. Leikki motivoi lasta sekä tuottaa hänelle iloa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 40–41.)



Alle kolmevuotiaiden kohdalla oppiminen nivoutuu toistuviin perustoimintoihin, sillä niihin kuluu aikaa ja ne on mahdollista hyödyntää myös oppimisen näkökulmasta (Ahonen & Roos 2021, 163). Lapsen hyvinvoinnin ja kasvun kannalta on olennaista, että varhaiskasvattajat tiedostavat eri oppimisen alueiden ja osaamisen tavoitteet sekä osaavat hyödyntää näitä tavoitteita lapselle ominaisissa ja arkisissa tilanteissa (Raision kaupunki 2008, 5). On tärkeää, että jokainen lapsi saa onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät lapsen oppimista, joten kannustaminen ja kehuminen ovat osa onnistunutta oppimiskokonaisuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 22.)

Raision varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan rohkaisevan ja kannustavan palautteen antamista lapsille. Lapsilla on mahdollisuus kokeilla ja erehtyä, sekä iloita omista ja toisten onnistumisista. Lapsen oppimista tuetaan varhaiskasvatuksessa vertaisryhmässä ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Raision kaupungin henkilöstö on sitoutunut pienryhmätoimintaan. Pienryhmissä lasten ääni, toiveet ja aloitteet pääsevät paremmin esille. Lasten tarpeet, esimerkiksi juuri kielenkehityksen suhteen, tulevat herkemmin havaituksi. Myös lasten aloitteisiin tartutaan helpommin, kun ryhmässä on vähemmän lapsia ja oppimistilanteet voidaan järjestää lasten mielenkiinnonkohteiden pohjalta. (Raision varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 19.)

### 3.2 Arjen perustoiminnot

Kun pedagogiikasta halutaan puhua kokonaisvaltaisesti, koko päiväkotipäivää sisältävänä toimintana, puhutaan usein kokopäiväpedagogiikasta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tätä käsitettä ei käytetä, mutta silti sen koetaan koskevan kokonaisvaltaisesti päiväkotipäivää ja sen vaiheita. Samaa asiaa on kuvaamassa useampia käsitteitä. (Lämsä 2021.) Raisiossa on puhuttu arkitoimintapedagogiikasta, joka pitää sisällään ruokailun, pukemis- ja riisumistilanteiden, päivälevon, ulkoilun, hygieniatilanteet (Raision kaupunki 2008, 3).

Kettukangas (2017) on käsitellyt asiaa väitöskirjassaan Perustoiminnot-käsite varhaiskasvatuksessa. Käsite ei ole vakiintunut, mutta sillä voidaan kuvata lapsen perustarpeiden tyydyttämiseen liittyviä välttämättömiä toimintoja. Perustoimintoja kuvaavia toimia ovat päiväkotiin saapuminen, päiväkodista lähteminen, pukeutuminen, riisuutuminen, wc-toiminnot, peseytyminen, siistiytyminen, ruokaileminen, ulkoileminen, nukkuminen ja lepääminen, siirtymätilanteet, odottelemisen ja vapaa oleskelu. (Kettukangas 2017, 20.) Perustoiminnot-käsite on kuvaavampi kuin esimerkiksi perushoitokäsite. Kun lapsi oppii asioita ja hänen taitonsa kehittyvät, ei hän enää tarvitse hoitoa näiden toimintojen aikana, mutta ne samat toiminnot kuitenkin pysyvät hänen päivässään. Tämän vuoksi perustoiminto on käsitteensä kuvaavampi. (Kettukangas 2020.)

Taulukko 1. Lasten toiminnan jakautuminen aamupäivisin ikäryhmissä (mukailen Reunamo & Salomaa 2014, 26.)

Toiminta	1–3-vuotias	4–5-vuotias
Suora kasvatustoiminta sisällä	14,8 %	17,6 %
Tuettu leikki sisällä	2,7 %	1,4 %
Vapaa leikki sisällä	22,7 %	23,9 %
Ohjattu ulkotoiminta	2,6 %	2,9 %
Vapaa ulkoleikki	19,3 %	18,6 %
Perushoito	17,3 %	14,5 %
Ruokailu	20,6 %	21,0 %

Taulukossa 1 (Reunamo & Salomaa 2014, 26) näkyy lasten toiminnan jakautuminen varhaiskasvatuksessa aamupäivien aikana. 1–3-vuotiaden kohdalla melkein 38 % ajasta kuluu perushoidon ja ruokailun eli perustoimintojen parissa. Perustoiminnot ovat merkityksellistä toimintaa kielenkehitykselle, sillä silloin varhaiskasvattaja on vuorovaikutuksessa yhden tai useamman lapsen kanssa. Perustoimintojen aikana tapahtuu paljon, ei ainoastaan perushoitoa. Pedagogiikka on läsnä myös näissä arjentalanteissa päivittäin ja niissä hetkissä

varhaiskasvattajalla on mahdollisuus kohdata lapset yksilöllisesti ja läheisesti. Nämä hetket ovat otollisia harjoittelemaan motorisia taitoja, sekä kielellistä vuorovaikutusta. Perustoiminnot luovat päivärytmin varsinkin pienten ryhmissä. Samat toiminnot ja tilanteet toistuvat päivästä toiseen, ja lapset tottuvat näihin tilanteisiin. Muutokset päivärytmissä vaikuttavat myös lapsiin ja siihen, miten he toimivat perustoimintojen aikana. (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2002, 69–70.)

Ruokailu on päivittäin, jopa useamman kerran päivässä, tapahtuva arjen perustoiminto ja keskeinen osa pienen lapsen päivää. Ruokailutilanteet ovat rauhoitettuja hetkiä, joissa keskitytään ennen kaikkea syömiseen ja ruokaan. Ruokailun aikana täytetään vatsa, tutustutaan erilaisiin ruokiin ja makuihin sekä pöytätapoihin. (Ahonen & Roos 2021, 117.)

Pukeutumistilanteiden ei tarvitse olla vain hetkiä, joiden aikana vaatteet pitää saada päälle, pois päältä tai odotella muita. Pukeutumistilanteissa opetellaan erottamaan omat vaatteet muiden vaatteista, laittamaan omat vaatteet paikoilleen sekä harjoitellaan omatoimista pukeutumista. Mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa, sitä enemmän häntä kannustetaan omatoimisuuteen. Lapset saavat apua aikuiselta pukeutumistilanteissa ja pienempien lapsien kohdalla hoito on enemmän läsnä. (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2002, 74.)

Päivälepo kuuluu lasten päivärytmiin varhaiskasvatuksessa mutta kaikki lapset eivät nukahda päivälevolle, vaan unen tarve on yksilöllistä. Lapsille tulee kuitenkin luoda hetki, jonka aikana rauhoittua ja mahdollisesti myös nukahtaa. (Ahonen & Roos 2021, 141.) Kun lapsi harjoittelee kuivaksi, tutustutetaan hänet aluksi potaan, vaikka hän ei vielä osaa systemaattisesti tehdä tuotosta sinne. Vessassa käymisestä voi siis myös tehdä sosiaalisen tilanteen, jossa niin sanotusti istutaan potalla muiden seurana ja harjoitellaan vessakäytänteitä. (Ahonen & Roos 2021, 151–152.)

Siirtymätilanteita on päiväkotipäivän aikana paljon, kuten edellä mainittuihin toimintoihin siirtyessä. Kaikki eivät esimerkiksi mahdu yhdellä kertaa pukemaan, joten siirtymätilanteet sisältävät myös odottelua. Leikki ei välttämättä sovellu odottelutilanteisiin, sillä sen tulisi olla pitkäkestoista. Siirtymätilanteet ovat

pedagogisia hetkiä, joiden aikana voidaan harjoitella esimerkiksi kielellisen ja kuvallisen ohjeen mukaan toimimista, hienomotoriikkaa, nimeämistä ja laskemista sekä kerrontaa. (Ahonen & Roos 2021, 199–200.)

Erilaiset tilanteet varhaiskasvatuksessa mahdollistavat lasten aloitteita eri tavoin. Perustoimintojen aikana tapahtuu usein hoidollisia tilanteita, joissa varhaiskasvattaja ja lapsi ovat usein kahden ja tällöin tilanteet ovat vastavuoroisia ja sisältävät sekä lapsen että aikuisen aloitteita. (Tolonen 2002, 173.)

Arjen perustoiminnot ovat varhaiskasvattajalle erinomaisia hetkiä keskustella lapsen kanssa ja harjoitella uusia asioita (Ranta 2021, 125). Laulujen ja lorujen ei siis tulisi rajoittua vain erillisiin tuokioihin, vaan niitä on hyvä hyödyntää arjen perustoiminnoissa ja leikissä. Kielelliset taidot kehittyvät vain kieltä käyttämällä. Rytmikkäiden lorujen, runojen, laulujen ja riimittelyn avulla lapsen sanavarasto, kielen kuuntelun herkkyyks ja puheen sujuvuus kehittyvät. (Ahonen & Roos 2021, 79.)

Kun arjen perustoiminnot toistuvat päiväkotipäivien aikana, niistä tulee rutiinia, joista lapsi oppii itse suoriutumaan. Omatoimisuuden ja itsenäisten taitojen harjoittelu ovatkin juuri pienelle lapselle tärkeitä kehitystehtäviä. (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2002, 69–70.) Perustoiminnoissa toimitaan pääsääntöisesti pienryhmissä, joten lasten on helpompi lähestyä aikuista ja tehdä aloitteita. Pienryhmissä aloitteisiin vastataan useammin kuin suuressa ryhmässä olisi ehkä mahdollista (Helenius & Mäntynen 2002, 144.)

Pienen lapsen varhaiskasvatuspäivässä isossa osassa ovat perustoiminnot, mutta niissäkin on leikin tulisi olla läsnä. Se näkyy leikkisyytenä lasten ja kasvatajan kohtaamisissa ja vuorovaikutuksessa. (Ahonen & Roos 2021, 98.) Leikkisyyttä kasvattaja voi luoda esimerkiksi loruillen ja laulellen sekä hassuttelen.

### 3.3 Leikin merkitys varhaiskasvatuksessa

Lapsen ensimmäiseen kolmeen vuoteen mahtuu valtava määrä asioiden oppimista: hän oppii kävelemään, puhumaan, leikkimään ja osallistumaan oman

ympäristönsä askareisiin ja tunnistamaan oman tahtonsa (Munter 2013, 123–124). Pienelle lapselle leikkiä on kaikkialla ja leikki on oppimisen ja nautinnon lähde. Se on lapselle ominainen olemisen ja vuorovaikutuksen tapa. Leikin avulla lapsi ilmaisee itseään. Silti leikille saatetaan varhaiskasvatuksessa asettaa tiukat ehdot ajan ja paikan suhteen. (Ahonen & Roos 2021, 97–99.) Taulukosta 2 käy ilmi, että pienen lapsen aamupäivästä varhaiskasvatuksessa noin 45 % kuluu leikissä sisällä ja ulkona (Reunamo & Salomaa 2014, 26). Varhaiskasvattajalla on tärkeä rooli leikkien rikastuttajana ja häneltä vaaditaan herkkyyttä huomata lapsen aloitteet sekä pyrkiä tulkitsemaan ne oikein, sillä silloin lapsi kokee itsensä nähdyksi ja kuulluksi. Leikki on varhaiskasvattajalle paras tapa tutustua lapseen. (Ahonen & Roos 2021, 98, 102–103.)

Leikki voidaan määritellä toiminnaksi kuvitteellisessa tilanteessa, mutta pieni lapsi elää nykyhetkessä eikä kykene pääsemään kuvitteelliseen tilanteeseen. Pienen lapsen leikki toteutuu yhteisenä toimintana aikuisen kanssa. Aikuinen luo kielen ja toiminnan avulla kuvitteellisia tilanteita. (Helenius & Lummelahti 2014, 61.) Pienen lapsen leikki on sosiaalista ja kulttuurista toimintaa, joka syntyy vuorovaikutuksessa. Sosiaalisten suhteiden verkot, joissa lapsi on osallisena, luovat lasten leikkimisen maailman. (Munter 2013, 125, 133.)

Lapsen leikin ensimmäinen muoto on sylileikit aikuisen kanssa, jotka ovat aikuisen ja lapsen tutustumista toisiinsa sekä ohjaavat lapsen huomiota ympäristön tapahtumiin. Pienten perinteiset sylileikit tukevat ja edistävät jäljittelyn kehittymistä. Niissä puhe ja toiminta yhdistyvät toisiaan tukien. (Helenius & Lummelahti 2018, 157.) Lapsen ensimmäiset omat leikit ovat lyhytkestoisia, liikkuvia ja nopeasti vaihtuvia esine- ja toimintaleikkejä (Nurmi ym. 2014, 65).

Kehityspsykologi Jean Piaget'n (1953) teoriassa lapsen kognitiivinen kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa fyysisen ympäristön ja siinä olevien ihmisten kanssa. Kehitys jakautuu neljään vaiheeseen, joissa edellisen vaiheen kehityksen omaksuminen on edellytys uuteen vaiheeseen siirtymiseen. Ensimmäinen vaihe on sensomotorinen vaihe, joka ajoittuu 0–2 ikävuoteen. Silloin aktiivisesti liikkumalla sekä havainnoimalla ja käsittelemällä esineitä lapsi kerää tietoa. Uusia taitoja lapsi harjoittelee toistamalla erilaisia toimintoja, kuten helistimen heilutus äänen

aikaansaamiseksi. (Nurmi ym. 2014, 13–24.) Lapsen tullessa varhaiskasvatukseen leikkiympäristöt ja lelut ovat uusia ja kiinnostavia. Lasten kehitys on kuitenkin nopeaa myös leikissä, eivätkä samat lelut palvele enää heidän kasvaessaan. Tämän vuoksi leikkiympäristöjä tulee muokata ja leluja vaihdella toimintakauden aikana. (Ahonen & Roos 2021, 107.)

Ensimmäisten vuosien aikana lapsen oma persoonallisuus ja tahto pääsevät esiin liikkumisen ja puheen kehittyessä. Silloin hän pääsee luomaan suhteen tilaan ja esineisiin sekä niiden sosiaalisiin merkityksiin. (Munter 2013, 125–126.) Alle yksivuotiaan tapa leikkiä on pääasiassa ympäristön ja sen esineiden tutkimista. Tutkiessaan ympäristöä lapsi oppii uutta ja jakaa kokemuksia. Lapsen oppiminen tapahtuu aikuista seuraamalla ja matkimalla heitä. (Hakamo 2011, 13.)

Samalla kun esineiden käsittelyyn tulee varmuutta ja kätevyyttä, alkaa muodostua merkityksiä eli symbolifunktio alkaa kehittyä. (Helenius & Lummelahdi 2014, 67–69.) Esineiden merkitys opitaan toisilta: aikuinen näyttää miten esineitä käytetään. Kun lapsi käsittelee esineitä, hän ottaa mallia toisilta lapsilta ja aikuisilta. Tällainen jäljittely on yksi tärkeimmistä keinoista oppia uutta. (Helenius & Lummelahdi 2014, 67–75.) Symboliselle leikille on tyypillistä esineiden korvautuminen leikissä toisilla. Symbolisten toimintojen kehittyessä esimerkiksi palikka voi olla leluauto ja toiminnot siirtyvät itsestä myös muihin. Lapsi esimerkiksi syöttää nukkea tai muita ihmisiä. (Nurmi ym. 2014, 66.)

Kun lapsen minäkäsitys kehittyy, alkaa hän kokeilla miltä tuntuu olla joku toinen ja ottaa leikissä erilaisia arkikokemustensa rooleja. Ensin nämä leikit toistavat lapsen kokemuksia. Vähitellen niiden sisällöt ja teemat alkavat muuttua ja laajentua. (Munter 2013, 151.) Leikkivälineet ja fyysinen ympäristö ovat erityisen merkityksellisiä puhumaan oppimisen vaiheessa. Esimerkiksi yksivuotiaille on hyvä rakentaa merkityksellisiä leikkipaikkoja, kuten kotileikki, jossa lapsi pääsee kokeilemaan ja toistamaan ympäristöstään kokemiaan ja havaitsemiaan tapahtumia tutuilla esineillä. (Helenius & Lummelahdi 2014, 74.)

Leikki mahdollistaa lapsen toiminnan kuvitteellisessa tilanteessa, kun hän on havainnut, ettei voi tehdä kaikkea todellisissa tilanteissa (Helenius & Lummelahdi

2014, 87). Lapsen lähestyessä kolmen vuoden ikää hänen suhteensa itseensä, tunteisiinsa ja toisiin ihmisiin muuttuu: lapsi tulee tietoiseksi itsestään suhteessa muihin ja subjektiivisesta ympäristöstään. Kieli alkaa ohjata toimintaa esittävien leikkien kehkeytyessä kohti varsinaista roolileikkiä. (Munter 2013, 125–126.)

Siirtymä roolileikkiin alkaa, kun lapsi ymmärtää, etteivät esineet ole todellisuudessa yhtä tärkeitä kuin ihmiset, jotka niitä käsittelevät. Lapsi alkaa korvaavin välinein esittää erilaisia häntä kiinnostavia rooleja. Alussa lapsi asettuu roolileikkiin koko kehollaan ja kaipaa roolitunnuksia, kuten hattuja, vaatteita ja esineitä, vahvistamaan leikkiroolia (Helenius & Lummelahti 2014, 87–88.) Noin kolmevuotiaana lapsi alkaa kiinnostua rakenteluleikeistä, jotka ovat edelleen lyhytkestoisia (Nurmi ym. 2014, 67).

Lisäksi lapsen leikin sisältönä on koko kehityksen ajan fyysistä aktiivisuutta vaativat leikit (Nurmi ym. 2014, 65–67). Leikki kehittyy kehämäisesti, jolloin kaikkia leikin kehityksen piirteitä esiintyy yhtä aikaa, mutta riippuen kasvattajan ja lapsen vuorovaikutuksesta (Munter 2013, 125).

Aikuiselta vaaditaan läsnäoloa leikissä, jotta hän voi herkästi huomata lapsille tärkeät asiat ja auttaa leikkiä eteenpäin (Viljamaa & Yliherva 2020, 219). Varhaiskasvattaja, joka tunnistaa lapsen sosiaalisia aloitteita sekä omalla vuorovaikutuksellaan tukee niitä, lisää lapsen turvallisuuden tunnetta ja lapsi rohkaistuu tutkimaan ympäristöään ja toimimaan siinä (Munter 2013, 133). Aikuisen osallistuminen leikkiin lisää lapsen kiinnostusta leikkiin, joten yhdessä leikkiminen on tärkeää (Kangas yms. 2019, 2).

Varhaiskasvattaja on alullepanija ja osallistuja toiminnassa, joka virittää lapsen ja aikuisen sekä lasten keskinäisiä myönteisiä suhteita (Helenius & Lummelahti 2014, 56). Vertaisvuorovaikutus on merkittävässä osassa lapsen kokonaisvaltaisessa kasvussa ja kehityksessä, joten on hyvä leikkiä myös suuremmissa ryhmissä. Yhteisissä leikeissä opitaan yhteistä toimintaa ja leikkiin osallistumista. On kasvattajan vastuulla kutsua toisia lapsia mukaan leikkiin. (Ahonen & Roos 2021, 98.)

## 4 0–3-vuotiaan kielenkehitys ja sen tukeminen varhaiskasvatuksessa

### 4.1 Kielenkehitys

Kielen oppiminen alkaa jo kohdussa ja jatkuu läpi lapsuuden aikuisuuteen asti. Tarkka kielen merkityksen ja kommunikoinnin keinojen ymmärtämisen prosessi on tuntematon. Aistien toiminta ja kehittyminen sekä kognitiiviset taidot (kuten muisti ja tarkkaavaisuus) ovat kielen oppimisen perusedellytyksiä. Tarkkaavaisuuden suuntaaminen vuorovaikutukseen ja kyky sulkea vuorovaikutusta häiritsevät ärsykkeet ulkopuolelle ovat edellytys kielenkehitykselle. Jo ennen kuin lapsi ymmärtää sanoja tai lauserakenteita, hän käyttää ja prosessoi aktiivisesti kuulemiaan ärsykeitä. Varhaisessa vuorovaikutuksessa aktiivisena osallistujana katsekontaktia ottamalla, ääntelyllä (nauru, itku) ja kehollisella ilmaisulla (hymy) lapsi oppii puhekielen, tunnekielen ja vuorottelun taitoja. (Jansson-Verkasalo & Guttorm 2010, 182–183.)

Kielenkehityksen alussa lapsi jokeltelee monipuolisesti ja pyrkii kontaktiin toisten kanssa sekä käyttää eleitä ilmaisun tukena (Hakamo 2011, 13) ja muutaman kuukauden iässä lapsi alkaa matkia ympärillään kuulemaansa kieltä jokeltelemalla (Alivuotila 2010, 189). Alle yksivuotiaana lapsi reagoi ääniin ja äänтелеe eri tavoin. Itku on lapselle keino kertoa, jos hän tarvitsee jotain tai jokin on hätänä. Alle yksivuotias oppii myös reagoimaan omaan nimeensä ja etsimään katseellaan tutun esineen tai ihmisen. Aikuisen vuorovaikutus on merkityksellistä lapsen kielenkehityksen kannalta. (Hakamo 2011, 13.)

Lapsen ja aikuisen väliset protokeskustelut ovat vastavuoroisia ja lapsen kommunikointi tapahtuu äännähdyksin ja ääntein, tavuin ja lyhyin sanoin sekä katsein, ilmein ja elein. Niiden tavoitteena on syvällinen yhteys. (Ahonen & Roos 2021, 64.) Varhaiset viestintähetket ovat kestoltaan lyhyitä ja tapahtuvat usein arkisen toiminnan yhteydessä. Tämän vaiheen aikana vauva oppii viestinnän perussääntöjä, kuten toiseen ihmiseen suuntautumista, vuorottelua ja



tunneilmaisua. Samalla hän oppii miltä hänestä tuntuu, miten ilmaista tunnetilojaan ja miten ympäristö vastaa tunneilmaisuihin. (Laakso 2014, 31–32.)

Esikielellinen vaihe tarkoittaa aikaa ennen puhekielen kehittymistä ja sanojen muotoutumista pääasialliseksi viestintämuodoksi. Laakso (2014) kuvaa esikielellisen kehityksen kolme vaihetta. Ensimmäinen vaihe, kahdenvälinen tai ei-tavoitteellinen viestintä, alkaa syntymästä ja jatkuu noin puolen vuoden ikään. Vaiheelle luontaista on lapsen halu sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä runsas, kasvokkain vanhemman kanssa tapahtuva vuorovaikutus. Varhaisessa vuorovaikutuksessa osapuolet jäljittelevät toistensa kommunikoivia ilmaisuja. Aluksi vanhempi yleensä jäljittelee enemmän vauvaa. Jo vastasyntynyt osaa jäljentää kasvonilmeitä ja yksinkertaista ääntelyä ja vauvan kehittyessä tämä jäljittely monipuolistuu ja lisääntyy. (Laakso 2014, 31–32.)

Esikielellisen kehityksen toista vaihetta kutsutaan kolmenväliseksi tai tavoitteelliseksi vaiheeksi. Se ilmenee 6 kuukauden iästä 18 kuukauden ikään. Viestintä muuttuu kahdenkeskisestä kolmeväliseen, kun lapsi kiinnostuu ympäröivästä maailmasta ja kyky seurata toisen ihmisen katsetta kehittyy. Lapselle kehittyy taitoja jakaa toisen ihmisen kanssa huomionsa ympäristön kohteisiin, varhaisvaiheessa esineisiin. Lapselle kehittyy osoittavia eleitä noin vuoden iässä. (Laakso 2014, 32.)

Esikielellisen kehityksen kolmannessa vaiheessa esiintyy rinnakkain esikielellistä ja kielellistä kommunikaatiota. Se sijoittuu 12–24 kuukauden ikään, eli rinnakkain edellisen vaiheen kanssa. Lapsen puheilmaisuu lisääntyy, mutta niiden rinnalla esiintyy edelleen esikielellisen kommunikaation taitoja. Vaikka puheesta tulee viestinnän pääasiallinen keino, varhaislapsuuden ei-kielelliset keinot kulkevat mukana koko loppuelämän. (Laakso 2014, 32–33.)

Puheen kehityksen edellytyksinä ovat kuulon, äänelimistön ja aivojen kielellisten alueiden normaali kehitys sekä aktiivinen vuorovaikutus ympäristönsä kanssa. Lapsi oppii puheen matkimalla. (Alivuotila 2010, 189.) Ensimmäisen vuoden kohdalla lapsi sanoo ensimmäiset sanansa, joskin sanahahmot voivat olla puutteellisia ja epäselviä. Lapsella saattaa olla omia nimityksiä esineille ja asioille. Hän

yrittää jäljitellä muiden puhetta ja ymmärtää puhetta selkeästi paremmin kuin tuottaa sitä. Yksivuotiaana lapsi osaa noudattaa lyhyitä ja yksinkertaisia ohjeita, kuten tulee luokse kutsuttaessa. Lapsi käyttää eleitä ja ilmeitä paikkaamaan sanoja ja pikkuhiljaa hänen sanavarastonsa alkaa kasvamaan. Lasten sanasto karttuu yksilöllisesti, ja sanavarasto voi vaihdella muutamasta sanasta yli 200 sanaan jo kaksivuotiailla. Leikki alkaa saamaan symbolista merkitystä kahden vuoden ikäisenä. Puheen ymmärrys kasvaa entisestään ja lapsi ymmärtää jo pidempiä ohjeita kuin aiemmin. Hän saattaa myös ilmaista itseään yksittäisin sanoin tai lyhyin lausein. Lapsen puheessa ääntäminen saattaa olla vielä epätarkkaa, vaikka sanavarasto olisikin jo laajempi. Myös osa äänneistä saattaa puuttua. (Korpilahti ym. 2014, 46–47.)

Lapsi tuottaa ensimmäiset sanansa noin vuoden iässä ja puolitoistavuotiaalla on noin 50 sanan aktiivinen sanavarasto. Tätä kutsutaan ensisanojen kaudeksi. (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2010, 196–197.) Lapsi kuitenkin ymmärtää enemmän sanoja kuin osaa itse ilmaista. Oman ilmaisunsa tukena lapsi käyttää ilmeitä ja eleitä. (Hakamo 2011, 14.)

Varhaislapsuuteen sijoittuu osittain myös Piaget'n (1953) kognitiivisen kehityksen teorian toinen vaihe, esioperationaalinen vaihe (2–7 ikävuotta). Silloin lapsi siirtyy esittävään ajatteluun. Esioperationaalinen vaihe jakautuu kahteen kauteen, joista ensimmäinen on esikäsitteellinen kausi (2–4 vuotta). Esikäsitteellisen kauden aikana lapsen kielenkehitys on nopeaa ja hän pystyy viivästettyyn jäljittelyyn ja kuvitteelliseen leikkiin. (Nurmi ym. 2014, 24.)

Kaksivuotiaana lapsella on noin 200–300 sanan sanavarasto (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2010, 200). Hän myös alkaa yhdistellä sanoja. Hän voi myös jo taivuttaa sanoja ja keksiä omia sanoja. Puhe keskittyy lasta ympäröiviin asioihin. Kuitenkin osa kaksivuotiaista ei puhu sanaakaan, mutta hitaamminkin puhumaan alkavat lapset voivat saavuttaa nopeastikin ikätason. (Hakamo 2011, 14.)

Kolmevuotiaana lapsi osaa kuvailla ja taivuttaa sanoja. Vaikka sanoista voi puuttua äänneitä ja taivutuksissa tulla virheitä, lapsen puhe on jo ymmärrettävää. (Hakamo 2011, 14.) Taulukkoon 2 on koottu kielenkehityksen keskeiset kehitysmuutokset kolmevuotiaaksi asti.

Taulukko 2. Kielen kehityksen vaiheita (mukaillen Ahonen & Roos 2021, 83; Lyytinen 2014, 65; Nurmi ym. 2014, 49).

Ikä	Keskeiset kehitysmuutokset eri ikävaiheissa
7–12 kk	Lapsi joteltelee monipuolisesti. Ääntely alkaa muistuttaa ympärillä puhutun kielen ominaisuuksia. Lapsi pyrkii kontaktiin toisten kanssa ja käyttää eleitä ilmaisun tukena.
1 v	Lapsen ensimmäiset sanat ilmaantuvat noin yksivuotiaana. Sanasto karttuu yksilöllisesti, ja 1,5-vuotiaana lapsi tuottaa 5–30 sanaa. Lapsi ymmärtää sanoja enemmän kuin hän itse pystyy käyttämään. Lapsi noudattaa lyhyitä toimintaohjeita ja kehotuksia. Lapsella on symbolisia leikkitoimintoja.
2 v	Lapsi ilmaisee itseään puhumalla. Sanavarasto karttuu vauhdilla. Sanavarasto vaihtelee muutamista sanoista yli 200 sanaan. Lapsi ymmärtää noin 250 sanaa. Lapsi tuottaa 2–3 sanan ydinlauseita.
3 v	Lapsi opettelee innokkaasti uusia sanoja. Aktiivisessa käytössä jo lähes 1000 sanaa. Sanastossa eniten substantiiveja ja verbejä. Adjektiivien, pronomiinien ja partikkeleiden käyttö yleistyy. Lapsi tuottaa sanayhdistelmiä, joissa sanat taipuvat. Taivutusmuotojen käyttö laajenee (mm. preesens, imperfekti, monikko, genetiivi). Lapsi käyttää myös ”omatekoisia” muotoja ja taivutuksia.

Tyypillisiä ongelmia puheenkehityksessä ovat ensisanojen hidas ilmaantuminen, vaikeus yhdistää sanoja lauseiksi ja puheentuoton virheet. Viivästyneestä puheentuotosta puhutaan, kun 2-vuotiaana lapsi ei puhu lainkaan, sanavarasto on niukka tai lapsi ei yhdistele sanoja. On havaittu, että puolet lapsista, joilla on viivästynyt puheen kehitys, saavuttavat kuitenkin ikätason 2–3 vuoden iässä. (Ervast & Leppänen 2010, 212.)

## 4.2 Kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus ja sen kasvattajat ovat merkittävässä osassa lapsen kielenkehityksessä. Lasten kielenkehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa ovat vuorovaikutustaidot, kielenymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavarasto sekä kielitietoisuus. Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta on oleellista, että lapset kokevat tulleensa kuulluiksi ja heidän aloitteisiinsa vastataan. On myös tärkeää olla sensitiivinen ja reagoida lasten aloitteisiin, vaikka yhteistä kieltä ei vielä olisikaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 43–44.) Koska pienten lasten ryhmissä lapset eivät voi toimia toisilleen kielellisinä malleina, aikuisen merkitys korostuu. Aikuisen mahdollisuudet olla kielellisen vuorovaikutuksen osapuolena jäävät vähiin, joten erityisesti pienten, alle kolmevuotiaiden lasten ryhmissä kielellinen vuorovaikutus tulee suunnitella hyvin. (Helenius & Korhonen 2011, 70–71.)

Varhaiskasvattajalla on suuri rooli tarttua lapsen aloitteisiin, hän on myös vastuussa siitä, miten vastavuoroinen kommunikaatio pääsee kehittymään lapsiryhmässä. Varhaiskasvatuksen aikuinen on lapselle keskustelukumppani, hän näyttää mallia kielen käyttöön sekä kuuntelee lasta. Kielellistä ilmaisua vahvistetaan käyttämällä toistoja, taukoja sekä lyhyitä toteamuksia. Varhaiskasvattajan tulee siis kiinnittää huomiota puhumaansa kieleen. (Tolonen 2002, 172.) Lapsen vastauksille tulee jättää tilaa, tapahtuu se sitten ilmeinä ja eleinä, muutamilla sanoilla tai lauseilla. Varhaisessa vuorovaikutuksessa aikuisen tulkinnoilla on suuri merkitys, joten on tärkeää, että aikuinen on läsnä ja valpas näissä tilanteissa. (Helenius & Lummelahti 2018, 167–168.)

Mallintaminen ja sanoittaminen on oleellista, kun tuetaan lasten kielen ymmärtämisen taitoja. Kun toimintaa sanallistetaan ja keskustellaan lasten kanssa aiheesta, auttaa se lasta kehittämään sanavarastoaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 44.) Kun varhaiskasvattaja nimeää lapsen huomion ja kiinnostuksen kohteita, se tukee lasta luokittelemaan ympäristönsä kohteita. (Helenius & Lummelahti 2014, 65.) Sanastoa voidaan kehittää nimeämisen lisäksi pelien ja leikkien avulla, esimerkiksi käyttämällä yläkäsitteitä (kulkuneuvot ja

eläimet) ja vastakohtia (iso norsu - pieni norsu). Myös sanojen kuvailu voi auttaa lasta saamaan jonkun tietyn sanan mieleensä. (Stolt & Salmi 2020, 90).

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta on merkittävää, että lasta kannustetaan puhumaan niin muiden lasten, kuin aikuistenkin kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 44). Kun varhaiskasvattajat osallistuvat lasten kanssa leikkiin, he lisäävät lasten kykyjä ajatella rakentavasti ja kehittää hyviä suhteita ikätovereidensa ja kasvattajien välille. Erilaiset leikit ja pelit myös kehittävät lasten sanavarastoa useista aiheista, tämä vaatii kuitenkin aikuista mukaan leikkeihin. (Obaki 2014, 110.)

Yleiset pedagogiset menetelmät varhaiskasvatuksessa kielenkehityksen tukemiseen ovat esimerkiksi leikki, sadut, pelit, liikuntatuokiot, laulut ja musiikki. Menetelmien ohella varhaiskasvattajan on myös tärkeä kiinnittää huomio ohjaamisen keinoihin: aikuisen tulee kannustaa ja tukea lasta sekä kiinnittää huomiota myönteiseen vuorovaikutukseen. (Alijoki 2011, 79.) Kun lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa niin aikuisten kuin muidenkin lasten kanssa, auttaa se heitä käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kielen käyttötaitoja ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa erilaisissa tilanteissa. (Helenius & Lummelahti 2018, 85.)

Lasten kanssa tulee harjoitella kerrontaa, asioiden selittämistä sekä puheen vuorottelua. Näiden lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 44.) Tarinoiden lukeminen lapsille tai äänisatujen kuunteleminen, auttaa lasta oppimaan vuorojen odottamisesta keskustelussa (vuoropuhelu) sekä äänen painojen merkityksistä. Kuvat satujen tukena auttavat lasta ymmärtämään tarinan sisältöä paremmin. Lapsi oppii kertomaan tarinoita myös itse, kysymällä häneltä esimerkiksi viikonlopun kuulumisista tai muista aiemmista tapahtumista. (Helenius & Lummelahti 2018, 87.)

Varhaiskasvattajalla on siis iso merkitys lapsen kielen käyttötaitojen lisäämisessä, kuten myös kielellisen muistin ja sanavaraston laajenemisessa. Kielellinen ilmaisu laajenee, kun lasten muisti ja sanavarasto kehittyvät. Kuten jo aiemmin

on sanottu lorujen ja laululeikkien merkityksestä, myös varhaiskasvatussuunnitelmassa ne mainitaan hyviksi menetelmiksi tukemaan lapsen kielellisen muistin kehityksessä. Myös nimeäminen ja kuvaavien sanojen käyttö edistävät muistin ja sanavaraston kehittymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 44.) Kielellistä muistia ja sanavarastoa voidaan varhaiskasvatuksessa tukea esimerkiksi runojen, lorujen, laululeikkien, satujen, kuvakirjojen ja sanaleikkien avulla. Lasten kanssa on myös hyvä keskustella luetusta ja pohtia millaisia sanoja on käytetty tai mitä tarinassa tapahtuu. Arempien lasten kanssa on hyvä käydä lukuhetkiä tai sanaleikkejä kahden tai pienryhmässä, jos tuntuu ettei lapsi saa ääntään kuuluviin isommassa ryhmässä. (Helenius & LummeLahti 2018, 87.)

Pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa mahdollistaa enemmän lapsille, kuin se, että he olisivat isossa ryhmässä. Lasten aloitteet huomataan helpommin, silloin kun lapsia on vähemmän ja leikit ovat pitkäkestoisempia, kun ympäröiviä ärsykeitä on vähemmän. (Helenius & Mäntynen 2002, 144.) Pienryhmissä on melua vähemmän kuin suurissa ryhmissä. Melu voi aiheuttaa sen, että lapset oppivat huutamaan puheilmaisuun sijaan saadakseen äänensä kuuluville. (Helenius & LummeLahti, 2018, 168.) Leikkiessään lapset pitävät ääntä ja näiden ääntelyiden kautta tapahtuu tehokasta viestintää. Vastavuoroinen ääntely kehittää myös lasten kuuntelutaitoja ja sanavarastoa. (Obaki 2014, 110.)

Varhaiskasvattajat voivat tarvittaessa käyttää apuna kuvia ja tukiviittomia tukemaan sanallista viestintää (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 44). Kuvatuki ja tukiviittomat kuuluvat puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikointimenetelmiin ja niitä voidaan käyttää edistämään lapsen kielenkehitystä tai avuksi heille, joilla on kielenhäiriöitä (Ketonen ym. 2014, 202). Kuvatuki ja viittomat ovat hyviä korvamaan puuttuvia sanoja ja täydentämään käytyä keskustelua. Tukitoimet voivat myös innostaa lasta kommunikoimaan enemmän, kun hänellä on muitakin ilmaisun välineitä puheen lisäksi. Tukiviittomat on lainattu viittomakielestä, mutta ovat yksittäisiä viittomia. Tukiviittomia käytetään puhutun kielen tukena, ja niiden tarkoituksena on auttaa ymmärtämään puhuttua viestiä. Lapsella on voinut kehittyä omia viittomia, joilla hän ilmaisee itseään. (Huuhtanen 2017, 27.) Erilaiset kuvat ja viittomat voivat olla apuna kertomassa lapselle mitä tapahtuu, milloin

tapahtuu ja missä. Kun kuvia ja esineitä nimetään ja viitotaan, auttaa se lasta palauttamaan sanat mieleen ja oppimaan uusia sanoja. (Ketonen yms. 2014, 205.) Kuvilla voidaan myös nimetä ympäristössä olevia asioita ja esineitä tai sanoittaa toimintaa. Kuvat voivat olla apuna, kun kerrotaan mitä tapahtuu ensin, ja mitä tapahtuu seuraavaksi. (Huuhtanen 2017, 58.)

Laulaminen ja musiikki auttavat lapsen puheenkehitystä: pienten lasten lauluissa jokaiseen tavuun liittyy sävel, jonka jälkeen tulee toinen sävel. Tämä rytmisyys kehittää tavutuksen taitoa sekä auttaa lapsen puheen hahmottamista ja kehittymistä. Lisäksi toisto on merkityksellistä. (Ruokonen 2017, 125.) Ohjatuissa ja ei-ohjatuissa musiikkitoiminnoissa korostuu puhekielen kehitykselle olennainen vuorovaikutus: se on sosiaalista ja tapahtuu lapsen ja aikuisen välillä tai lapsiryhmässä. Musiikkitoiminta parantaa pienen lapsen tarkkaavuuden suuntaamista, tunteiden tunnistuskykyä sekä vuorovaikutuksessa oloa. Musiikilla voi luoda oppimista edistävän tunnelman ja tunnetilan. (Torppa ym. 2020, 248–249, 255.) Laululeikit ovat rikkaita sanastoltaan ja lapset oppivat laulamaan pitkiä lauseita ennen kuin pystyvät vastaavaan puhumalla (Viljamaa & Yliherva 2020, 218–219.)

Perustoimintojen aikana kieltä voi kehittää monin eri tavoin varhaiskasvatuksessa. Ruokailussa mahdollisia tilanteita harjoitella kieltä ovat ruokalorut, kohteliaisuus sanat, sekä erilaisten matemaattisten käsitteiden harjoittelu. Aikuisen malli ruokailussa, sanoittamassa tekemistä ja jakamassa puheenvuoroja on myös tärkeä osa puheenkehitystä ruokapöydässä. Pukeutumistilanteissa kieltä voi kehittää sanoittamalla toimintaa ja nimeämällä esimerkiksi vaatekappaleita ja kehonosia tai vaatekappaleiden värejä. Pukeutumistilanteet ovat myös hyviä käyttää ajan ja paikan käsitteitä. (Raision kaupunki 2008, 15–16.)

Lepohetki sopii hyvin rauhallisten laulujen ja tarinoiden kuunteluun ja näin ollen kehittää lapsen kieltä. Vessassa lasten kanssa voidaan pysähtyä esimerkiksi kuvakirjojen ääreen, joita katsotaan ja joista keskustellaan potalla olon aikana (Raision kaupunki 2008, 19).

## 5 Kehittämistyön toteutus

### 5.1 Kehittämistyön prosessi ja aikataulu

Lähestymistapamme kehittämistoimintaan on konstruktiiivinen. Konstruktiiivisen lähestymistavan avulla pyritään olemassa olevan teoreettisen tiedon ja empiirisen (käytännöstä kerätyn) tiedon avulla luomaan käytännönläheistä ongelmanratkaisua. Konstruktiiivisen näkökulman avulla on tarkoitus luoda organisaatioon uutta. (Ojasto ym. 2015, 65.) Konstruktivistiseen kehittämistoimintaan kuuluu osallistujien kokonaisvaltainen käsitys kehittämiskohteesta sekä selkeät tavoitteet, jotka ohjaavat työskentelyä. Ammattikorkeakoulun kehittämistoiminnassa se tarkoittaa työelämän edustajien, opiskelijoiden ja opettajien yhteistä näkemystä. (Salonen ym. 2017, 31–32).

Kehittämisprosessimme eteni lineaarisen mallin mukaan. Lineaarisen mallin vaiheet ovat tavoitteen määrittely, suunnittelu, toteutus sekä arviointi ja päättäminen (kuvio 1, Toikko & Rantanen 2009, 64). Lineaarinen malli kuvaa parhaiten kehittämistyömme prosessia, sillä työskentelymme oli selkeästi sen vaiheisiin perustuen suunniteltu. Toteutusvaiheessa kehittämistyömme oli myös syklistä, kun kokeilevan toiminnan avulla havainnoimme materiaalin toimivuutta ja reflektion kautta päädyimme tarkentamaan työskentelyämme sekä tarkentamaan sen muotoa kohti lopullista tuotosta.



Kuvio 1. Kehittämistyön lineaarinen malli (Toikko & Rantanen 2009, 64.)

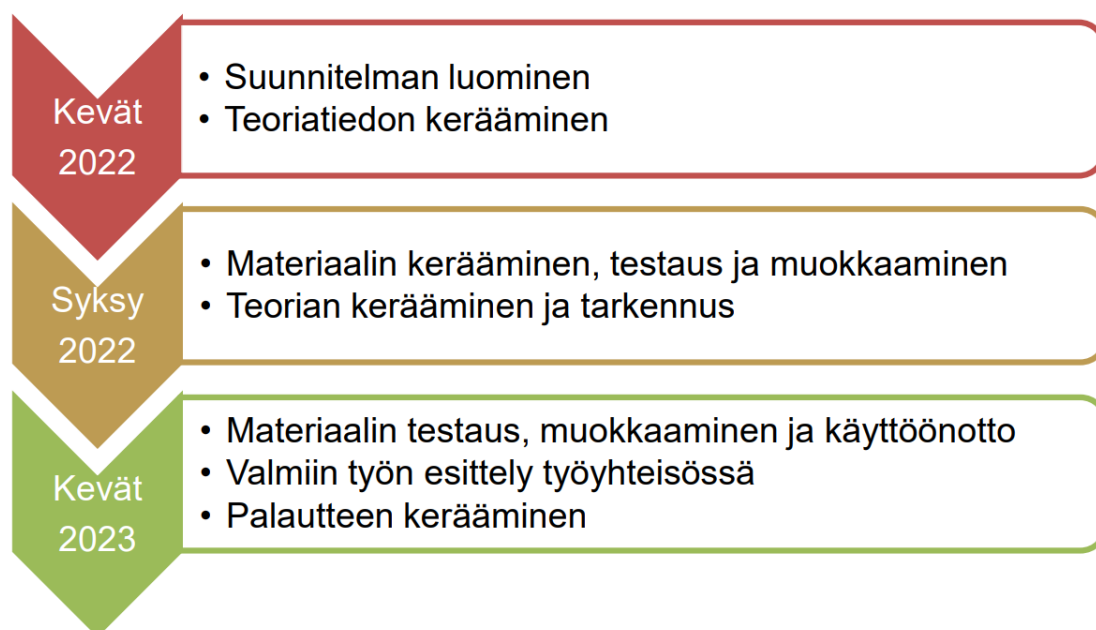
Lineaarisen mallin suunnitteluvaihe pitää sisällään kehittämistyön suunnitelman, aikataulun sekä kartoituksen projektin toteutukseen osallistuvista henkilöistä ja tarkastelun, miten asetetut tavoitteet tukevat organisaation toimintaa (Toikko & Rantanen 2009, 64–65). Ensimmäisessä vaiheessa olemme päättäneet



kehittämistyömme tavoitteen, joka on 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukeminen arjen tilanteissa ja leikissä sekä materiaalin kerääminen varhaiskasvatushenkilöstön työn tueksi.

Toteutusvaiheen aikana tuotos otetaan käyttöön sekä niiden käytettävyyttä ja levitettävyyttä arvioidaan. Lisäksi kehittämissuunnitelmaa tarkennetaan ja täsmennetään. (Toikko & Rantanen 2009, 65.) Konstruktiivinen lähestymistapa korostaa toteuttajien ja hyödyntäjien välistä vuorovaikutusta (Ojasto ym. 2015, 65). Toteutusvaihe sisältää kokeilevaa toimintaa, joka pitää sisällään erehdyksiä ja onnistumisia. Ne muovaavat lopullista aikaansaannosta. Toteutuksen toimintaan liittyy myös itsearviointi, jonka kautta mahdollistuu tarkempi työskentelyä tavoitetta kohti suuntaava toiminta. (Salonen ym. 2017, 31, 33.)

Lopetusvaihe sisältää kehittämistyön loppuraportoinnin ja arvioinnin (Toikko & Rantanen 2009, 65). Tuotos arvioidaan käytännön hyödyn perusteella. Käytännön ongelmaan on tavoitteena saada uudenlainen ja teoreettisesti perusteltu ratkaisu. (Ojasto ym. 2015, 65.)



Kuvio 2. Kehittämistyön aikataulu

Keväällä 2022 sovimme kehittämistyön toimeksiannosta ja aiheesta Pasalanpuiston päiväkodin kanssa. Loimme kehittämistyönsuunnitelman, jossa asetimme kehittämistyölle tavoitteen ja aikataulun sekä selvitimme sille taustan ja tarpeen. Lisäksi etsimme kirjallisuudesta teoriatietoa kielen ja leikin kehityksestä alle kolmevuotiaana.

## 5.2 Kehittämistyön eteneminen ja menetelmät

Yhteistyö varhaiskasvatushenkilöstön kanssa alkoi toukokuussa 2022, jolloin kävimme kertomassa yleisesti tulevasta kehittämistyöstä varhaiskasvatuksen opettajien yhteisellä SAK-ajalla. Tämän tapaamisen tarkoituksena oli tuoda henkilöstön tietoon tuleva kehittäminen. SAK-aika on työvuoroihin suunniteltua varhaiskasvatuksen opettajille suunnattua suunnittelu-, kehittämis- ja arviointiaikaa. Näissä hetkissä on paremmin aikaa yhteiselle keskustelulle. Kun asiasta keskustellaan yhteisesti, saattaa se herättää varhaiskasvattajissa itsereflektointia asian suhteen ja saada heidät muuttamaan omaa toimintaansa kielenkehitykseen liittyen.

Kun olimme kartoittaneet aiheen, tarpeen ja tavoitteita kehittämistyölle, keräsimme teoriaa 0–3-vuotiaiden lasten kielen- ja leikin kehityksestä sekä perustoiminnoista varhaiskasvatuksessa. Tämän jälkeen pohdimme, millä menetelmillä saisimme tarvittavan tiedon. Halusimme hyödyntää osallistavia menetelmiä tarveanalyysissä eli toimintaympäristön tarpeiden kartoituksessa (Salonen ym. 2017, 91). Menetelmiksi valikoituivat yhteinen keskustelu, ryhmiin jaettava kysely, joka sisälsi SWOT-analyysin, haastattelu ja osallistuvan havainnoinnin, jotka ovat konstruktivistiselle lähestymistavalle tyypillisiä aineistonkeruumenetelmiä (Ojasto ym. 2015, 68).

Kysely on nopea ja tehokas tapa kysyä suurelta joukolta useita asioita. Vastaukset saattavat kuitenkin olla pinnallisia: ei voida arvioida miten vakavasti osallistujat ovat suhtautuneet vastauksiin. Kysely on toimiva tiedon keruun menetelmä, kun ilmiöstä on aikaisempaa tietoa. (Ojasto ym. 2015, 212–213.) Kyselylomakkeen (Liite 1) kysymykset olivat muodoltaan avoimia, mutta jokainen kysymys oli tarkasti rajattu, jotta siihen olisi helppo vastata lyhyestikin. Teoria alle

kolmevuotiaiden kielen- ja leikinkehityksestä toimi pohjana kyselylomakkeen kysymyksille. SWOT-nelikenttä oli osa kyselylomaketta. SWOT-nelikenttäanalyysillä voidaan selvittää sisäisiä vahvuuksia ja heikkouksia sekä ulkoisia mahdollisuuksia ja uhkia. Sen avulla voidaan suunnitella mm. kuinka vahvuuksia voidaan hyödyntää, voidaanko heikkoudet muuttaa vahvuuksiksi ja miten mahdollisia uhkia voidaan välttää. (Salonen ym. 2017, 90.) Sen avulla halusimme kartoittaa, millaisia vahvuuksia ryhmissä on kielenkehityksen tukemisessa sekä millaiset asiat ovat sille haasteena.

Syyskuussa 2022 tapasimme taas opettajat SAK-ajalla. Silloin keskustelimme enemmän aiheesta lapsen kielenkehityksen tukeminen sekä jaoin ryhmään kyselylomakkeen, joka sisälsi myös SWOT-analyysin. Kyselylomake jaettiin ryhmien sekä esihenkilön täytettäväksi paperisena. Valitsimme ryhmien yhteisen kyselyn, koska totesimme tiimipalaverien olevan hyvä hetki varhaiskasvattajien vastata kyselyyn ja halusimme herättää keskustelua koko henkilökunnassa asian tiimoilta. Kysely tehtiin kaikkien ryhmien varhaiskasvattajille, sillä oletuksena on, että kaikki varhaiskasvattajat voivat toimia sekä isojen että pienten ryhmässä. Tämän vuoksi ajattelimme, että kaikkien varhaiskasvattajien on hyvä vastata kyselyyn. Toiseksi yli kolmevuotiaiden ryhmien varhaiskasvattajilla saattaa olla hyviä näkemyksiä siitä, mihin asioihin tulisi kiinnittää huomiota kielenkehitykseen liittyen, ennen kuin lapset siirtyvät isompien ryhmään. Otettaessa koko päiväkodin varhaiskasvatushenkilöstö mukaan, saimme vastauksia laajemmin ja eri koulustaustasilta varhaiskasvattajilta.

Tiimit täyttivät kyselyn yhdessä tiimipalaveriajallaan, jolloin kaikki olivat mukana vastaamassa. Tiimit, joissa itse olemme mukana, täyttivät kyselyn ilman meitä, eli emme itse vastanneet kyselyyn. Tämä sen takia, ettemme halunneet olla vaikuttamassa vastausten tuloksiin, vaan halusimme kuulla, miten päiväkodissa jo toimitaan. Päiväkodin johtaja täytti kyselystä vain SWOT-analyysiosion, sillä hänellä ei ole kattavaa tietoa ryhmien toiminnasta.

Toteuttamamme haastattelu oli kontekstuaalinen haastattelu, eli se on tehty aidoissa toimintaympäristöissä, tässä tapauksessa siis päiväkotiympäristössä. Haastattelu toteutettiin avoimena teemahaastatteluna, joissa haastattelijalla on

mukanaan muutamia teemaan liittyviä kysymyksiä, mutta keskustelu kulkee pääasiallisesti omalla painollaan (Ojasto ym. 2015, 106–107). Haastattelun kysymysten pohjana hyödynsimme jo luomaamme kyselylomaketta.

Keskusteluiden, kyselyn ja haastattelun lisäksi hyödynsimme havainnointia tiedon keruussa. Havainnoinnin avulla voidaan saada tietoa mitä luonnollisessa toimintaympäristössä tapahtuu (Ojasto ym. 2015, 114). Koska olemme molemmat työskennelleet ryhmissä syyskuusta 2022, olemme jatkuvasti havainnoineet oppimisympäristöjä, lapsia ja toimintatapoja sekä varhaiskasvattajia. Havainnointimme on osallistuvaa. Tätä lähestymistapaa usein käytetään, kun havainnoidaan ihmisten toimintaa (Vilkkä 2014). Osallistumalla itse toimintaan ja havainnoimalla sitä, saamme käsityksen materiaalin tarpeesta ja siihen liittyvistä hyödyistä. Osana havainnointia on myös itsereflektio omasta toiminnastamme.

Kun olimme kartoittaneet varhaiskasvattajien tarpeita, käytänteitä ja toiveita aiheeseen liittyen sekä etsineet teoretietoa kehittämistyömme aiheesta, aloimme etsimään materiaalia Internetistä ja kirjoista. Facebookissa toimivasta Varhaiskasvattajien materiaalipankki -ryhmästä löytyi paljon materiaalia erilaisiin tilanteisiin. Sieltä saimme loru- ja laulukortteja sekä suujumppaan liittyvää materiaalia.

Internetlähteiden lisäksi etsimme materiaalia kirjoista. Kirjoista löysimme esimerkiksi perinneloruja sekä vessatilanteisiin sopivia loruja. Kehittämistyöhömme päättyi jopa omia lorujamme. Kerättyämme materiaalia otimme sitä koekäyttöön. Osa materiaalista totesimme hyväksi ja osa joutui jatkokehitykseen.

Ammatillisella kentällä kehittämistyöhön kuuluu myös kokeileva toiminta ja testaaminen käytännössä (Vilkkä 2014). Kokeileva toiminta on kehittämisen menetelmä, jossa palvelu tai tuote muotoutuu kokeiluprosessin aikana kohti lopullista muotoaan (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015, 12). Meidän kehittämistyössämme kokeileva toiminta tapahtui löydetyn materiaalin kokeiluna ryhmän lasten kanssa toimiessa. Materiaali oli molempien 0–3-vuotiaiden ryhmien varhaiskasvatushenkilöstön kokeiltavissa ja hyödynnettävissä. Halusimme selvittää mitkä ovat varhaiskasvattajista hyviä ja hyödyllisiä materiaaleja, sekä mistä lapset kiinnostuvat ja innostuvat. Ryhmän henkilöstön yhteisissä tiimipalavereissa esittelimme

pikkuhiljaa testattavaa materiaalia, jotta koko ryhmän henkilöstöllä olisi tieto, miten ja mihin tilanteisiin materiaali oli tarkoitettu testattavaksi. Kannustimme myös kokeilemaan erilaisia sovelluksia ja hyödyntämään esimerkiksi loruja ja lauluja myös muissa tilanteissa.

Konstruktivisessa kehittämistyössä kehittäjä on muutosagentti, eli aktiivinen vaikuttaja kohdeympäristössä (Ojasto ym. 2015, 68). Meille tämä rooli syntyi luontevasti, sillä molemmat työskentelemme päiväkodissa 0–3-vuotiaiden ryhmässä. Olemme siis uuden tuotoksemme kehittäjiä ja käyttäjiä. Havainnoimme arjessa lapsiryhmien tarpeita, pohdimme sopivia ratkaisumalleja sekä tuleamme hyödyntämään valmista tuotosta arjen työssä.

Testattuamme ja arvioituamme kootun materiaalin, valitsimme sopivat materiaalit varsinaiseen tuotokseen malliksi. Päiväkodille teimme fyysisen kansion materiaalista, mutta tuotos on myös tulostettavassa muodossa (Liite 2), jotta sitä on helppoa jakaa jatkossa. Päiväkodin kahdessa eri ryhmässä oli menossa erilaiset teemaan sidotut projektit kevään aikana, joten jaoimme materiaalia lasten mielenkiinnonkohteiden ja meneillään olevien projektien mukaan molempiin ryhmiin. Myös isompien lasten ryhmien aikuisilla on mahdollisuus hyödyntää kokoaamme materiaalia, sillä se on kaikkien saatavilla.

### 5.3 Kehittämisineiston dokumentointi ja hyödyntäminen

Kyselylomakkeen ensimmäinen osio oli SWOT-analyysi ryhmien varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksista kielenkehityksen tukemisen mahdollisuuksista ja haasteista. SWOT-nelikentän vastauksista nousi ryhmässä tapahtuvan kielenkehityksen tukemisen vahvuuksiksi erityisesti pienryhmätoiminta sekä monipuoliset kielelliset toiminnot kuten lorut, kirjat, laulut, leikit ja riimit. Muita esille nousseita vahvuuksia olivat erityisopettajan tuki varhaiskasvattajille, kuten myös hänen pitämänsä viikoittaiset tuokiot lapsille, joilla on haasteita puheessa ja sen kehitymisessä. Myös asioiden sanoittaminen koettiin tärkeäksi vahvuudeksi sekä kuvien käyttö.

Heikkouksiksi listattiin esimerkiksi melu ja suuret ryhmäkoot osan aikaa päivästä. Heikkoudeksi koettiin suuret erot kielenkehityksessä, jolloin on haasteena, ettei kaikkia pysty huomioimaan tasapuolisesti. Suuri ikäjakauma ryhmässä on esimerkki siitä, miksi kehityksessä saattaa olla suuriakin eroja. Varhaiskasvattajat kokivat myös, että tukiviittomia voisi käyttää enemmän.

Mahdollisuuksiksi SWOT:issa korostui lasten kiinnostuksen kohteiden huomioiminen, mallittaminen isommilta lapsilta, sekä lasten mahdollisuus saada lisätukea puheen kehitykseen, esimerkiksi puheterapiasta ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan pitämässä kieliryhmissä. Mahdollisuutena nähtiin varhaiskasvattajien monipuolinen koulutus ja kokemus. Varhaiskasvatuksessa tehtävää työnarviointia pidettiin myös mahdollisuutena, esimerkiksi oppimisympäristöjä voidaan muokata monipuolisesti tukemaan kielenkehitystä.

Suurimmaksi uhaksi koettiin kiire, jolloin kielenkehitykseen ei kiinnitetä niin paljoa huomiota. Perheen riittämätön tuki kielenkehitykseen, ei lueta tai jutella lasten kanssa tarpeeksi, nähtiin uhkana. Suuret ryhmäkoot olivat myös niin heikkouksissa kuin uhissakin listattuna. Suurissa ryhmissä hiljaiset ja arat lapset jäävät vähemmälle huomiolle, joten tarvittava tuki jää saamatta. Suuret ryhmäkoot aiheuttavat levottomuutta, joka oli myös uhka.

Kyselyn avulla oli tarkoitus selvittää, mitä toimintatapoja päiväkodin varhaiskasvattajilla oli jo olemassa, mitkä tavat he olivat kokeneet toimiviksi ja mihin arjen tilanteisiin he kaipasivat lisämateriaalia sekä sitä, millaista materiaalia he kaipasivat. Saimme vastaukset jokaiselta neljältä ryhmältä. Kokosimme kyselyn vastaukset yhteen ja niiden pohjalta lähdimme kokoamaan materiaalia.

Kysyttäessä minkälaiset materiaalit ja toimintatavat olette kokeneet hyviksi kielenkehityksen tukemiseen arjen tilanteissa, vastauksissa nousi esille kuvien käyttö, tukiviittomat, laulut ja lorut, sekä kirjat. Muita esille tulleita asioita olivat lasten yksilöllinen huomiointi, asioiden ja toimintojen selkeä sanoittaminen sekä lajittelutehtävät yläkäsitteiden alle.

Varhaiskasvattajilta kysyttiin miten he tukevat lapsen kielenkehitystä leikeissä. Vastauksissa mainittiin, että leikissä aikuinen on tukena ja pienryhmätoiminta on

hyvä leikin tukemiseen. Muita vastauksia olivat asioiden, tunteiden, esineiden nimeäminen ja toiminnan sanoittaminen leikissä. Kielellisesti eri tasoiset lapset leikkipareina oli myös käytössä ryhmissä. Kieltä tuettiin kyselemällä sekä ihmettelemällä ja kehumalla leikin lomassa. Nimeäminen ja sanoittaminen nousivat eniten esille käytetyistä menetelmistä kyselyn mukaan.

Kysyttäessä millaisten materiaalien tai toimintatapojen koette tukevan lapsen kielenkehitystä leikissä, esille nousi vahvasti se, että aikuinen mukana leikissä tukee lasten kielenkehitystä parhaiten. Muita mainittavia asioita olivat lelut, kuvat, pienryhmissä ja pareittain leikkiminen sekä sadutus ja roolileikit.

Kysymyksessä mihin arjen toimintoihin ja leikkeihin varhaiskasvattajat erityisesti kaipasivat lisämateriaalia, esille nousivat spontaaneihin tuokioihin hyödynnettävät loru-, laulu- ja liikuntaleikkikortit. Tilanteita tai paikkoja joihin lisämateriaalia kaivattiin, oli ruokapöytä, eteis-, vessa- ja leikki tilat. Varhaiskasvattajat kaipasivat myös Time Timeria eli visuaalisesti ajankulumisen näyttävää ajastinta sekä leikkitilojen rajaamiseen tarvittavia välineitä, kuten mattoja ja sermejä. Lisämateriaalitoiveissa esille nousi myös suujumppa kuten myös palapelit ja erilaiset lautapelit sekä sovellukset iPadille.

Varhaiskasvattajilta kysyttiin mihin lasten kielenkehityksen osa-alueeseen pitäisi eniten kiinnittää huomiota. Vastauksissa tuli esille äänneet ja suun motoriikka, ilmaisu ja äänenvoimakkuus. Yksivuotiaiden kohdalla tulisi kiinnittää huomiota ilmaisuun ja ääntelyyn erityisesti, ja kaksivuotiailla sanavarastoon ja suun motoriikkaan.

Haastattelimme päiväkodin erityisopettajaa, sillä hänellä on kokemusta, miten kieltä tuetaan tässä päiväkodissa sekä tietotaitoa yleisesti kielenkehityksestä. Haastattelu oli avoin temahaastattelu lasten kielenkehityksestä, sen tukemisesta ja toimivista käytännöistä. Kävimme dialogista keskustelua aiheesta, pohjaten kyselyssämme olleisiin kysymyksiin. Haastattelussa esille nousi erityisesti vuorovaikutuksen erityinen merkitys kielenkehityksen kannalta, mutta tärkeiksi elementeiksi nousi myös asioiden ja esineiden sanoittaminen ja nimeäminen. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja korosti pienryhmätoiminnan merkitystä,

koska silloin varhaiskasvattajalla on mahdollisuus yksilöllisempään ohjaukseen ja havainnointiin. Pienryhmässä tapahtuvaan leikkiin liittyen hän nosti esille erilaiset teemaleikit, joiden avulla kieltä voidaan kehittää. Kuvatukea voi käyttää teemaleikkien tukena ja käsitteiden opettelussa. Kuvatuki edistää myös kielenkehitystä, sekä sitä käytetään myös toiminnanohjaukseen. Hyvänä esimerkkinä tästä ovat esimerkiksi pukeutumistilanteet. Toistojen merkitys korostui entisestään käymämme keskustelun jälkeen. Toistojen avulla lapsi oppii uutta sanavarastoa varmemmin ja oppii missä tilanteissa kyseisiä sanoja käytetään. On tärkeää tiedostaa kuinka paljon lapsi ymmärtää hänelle puhuttua, vaikka hän ei vielä osaisikaan vastata puheeseen. Tätä kutsutaan passiiviseksi sanavarastoksi. Lapsen on tärkeää kokea tulevansa kuulluksi ja ymmärretyksi oman ilmaisunsa kautta, vaikkei varsinaista puhetta vielä osaisikaan tuottaa. Äänteet ja suunmotoriikka nousivat esille haastattelun aikana. Erityisopettaja esitteli meille erilaisia menetelmiä ja materiaaleja, joiden avulla voidaan harjoitella äänteitä ja suunmotoriikkaa. Yksi menetelmä kielenkehityksen tukemiseen on Nalle-kerho. Siihen sisältyvään materiaaliin kuuluu kuva nallesta ja sille erilaisia vaatteita. Ne otimme mukaan myös omaan materiaaliimme.

Havainnoimme lapsia ja varhaiskasvattajia kahdessa eri 0–3-vuotiaiden ryhmässä. Huomioimme ryhmässä, että esimerkiksi loruja ei käytetty muuten kuin niitä varten suunnitelluissa tuokioissa, ei perustoimintojen aikana. Kiinnitimme huomiota lasten mielenkiinnonkohteisiin ryhmässä, ja keräsimme kieltä kehittävää materiaalia niiden perusteella. Aikuisen rooli ja heittäytyminen korostuivat myös havainnoissamme, jos aikuinen ei ole valmis heittäytymään ja esimerkiksi loruilemaan tilanteessa kuin tilanteessa, ei materiaalilla ole juurikaan mitään merkitystä. Kaikki varhaiskasvattajat ovat toki erilaisia ja meillä kaikilla on omat vahvuutemme eikä kaikilla luonnistu improvisointi yhtä hyvin.

Havainnoimme myös, että jos ryhmätilassa olisi visuaalisesti lapsia kiinnostavia kuvia ja asioita, olisi lasten helpompi tehdä aloitteita. Siksi suuri osa testaamastamme materiaalista tuotiin lasten nähtäville ja esille esimerkiksi seinille. Huomasimme, että jos puhe on ymmärrettävää, ei aina huomaa kiinnittää huomiota puutteisiin äänteissä. Mielestämme lapsiryhmissä ei ole erityistä tuen tarvetta



kielenkehitykseen, mutta suunmotoriikkaa ja äännteitä olisi hyvä harjoitella. Kaikkien lasten kielitaito kehittyi kehittämistyömme aikana ikätasoisesti.

#### 5.4 Kehittämistyön tuotos

Tarkoituksemme ei ollut luoda uutta, vaan kerätä jo olemassa olevaa materiaalia. Keräsimme materiaalia ensin itsellemme esimerkiksi kirjoista ja internetlähteistä. Materiaali on jaoteltu perustoimintoihin (pukeutumis-, ruokailu-, vessa-, sekä odotus- ja siirtymätilanteisiin) sekä leikkiin. Aluksi materiaali oli pääosin loruja. Sen jälkeen tulostimme ja laminoimme valikoidun osan loruista käyttöön.

Koska materiaali ei ole vain varhaiskasvattajille, vaan myös lapsille, tulee osa materiaalista olemaan kuvina lasten käytettäviksi. Lorut ja laulut teimme kuvakorttien muotoon, toiselle puolelle kuvaava kuva ja toiselle puolelle sanat. Sanat ovat varhaiskasvattajaa varten ja kuva lapsille. Kuvat lorujen yhteydessä auttavat lasta pitämään mielenkiintoa yllä. Ne myös helpottavat kommunikointia lasten kanssa ja esimerkiksi kuva kaivinkoneesta lorussa, auttaa lasta tunnistamaan kyseisen koneen. Valitessamme loruja erilaisista koneista ja ajoneuvoista, olemme tarttuneet niiden lasten aloitteisiin, joiden kanssa työskentelemme tällä hetkellä.

Kuvat eivät ole pelkästään hyväksi kielenkehitykseen kannalta, vaan toimivat myös toiminnanohjaukseen. Tuotoksesta löytyy kuvatukea pukeutumistilanteisiin, esimerkiksi Vaate-Nalle. Tämän avulla lapset pystyvät harjoittelemaan vaatekappaleiden nimeämistä sekä kehonosia ja värejä, sillä vaatteita löytyy monen värisiä. Ennen Nallen käyttöönottoa kokeilimme paperinukkea, joka kantoi nimeä Vaate-Valtteri. Vaate-Valtterille oli tarkoitus pukea vaatteita päälle, mutta se oli liian yksityiskohtainen, joten se oli pienille lapsille motorisesti liian haastava. Nalle on selkeämpi ja sille puettavat vaatteet ovat lasten helpompi asetella paperinukkeen päälle.

Vessatilanteisiin oli vaikeampi löytää valmista lorumateriaalia, joten keksimme niitä myös itse. Kyse ei ollut siitä, että olisimme keksimällä keksineet lorut, vaan kyse oli hetkistä, joissa vain inspiroiduimme ja lopulta huomasimme tehneemme lorut itse. Näiden lisäksi löysimme muutaman lorun kirjoista. Jokaisella lorulla on

myös kuva, ja lapset saivat kuvien perusteella valita, mikä loru luettaisiin. Toistojen merkitys korostui siis vessalorujen kohdalla.

Toistojen merkitys näkyi myös ruokalorun kohdalla, kun loru oli loruilta useamman ruokailun ajan, lapset osasivat muistuttaa aikuista, jos tämä meinasi sen unohtaa. Lorusssa oli myös tukiviittomia, joiden avulla lapset pystyivät osallistumaan loruun, vaikkeivat välttämättä osanneet lausua loruja. Ruokaloruista on kerätty lista tuotokseemme. Mielestämme ruokailussa on hyvä käyttää yhtä loruja kerrallaan, jotta lapset osaavan yhdistää sen ruokailutilanteeseen ja siihen, että kyseinen loru aloittaa ruokailun.

Siirtymä- ja odottelutilanteisiin keräsimme ja lauluja ja loruja sekä teimme muistipelejä. Lauluihin on helppo spontaanisti tarttua, eikä niitä ole sidottu aikaan tai paikkaan. Se mitä ne vaativat, on aikuisen heittäytyminen tilanteissa. Musiikki auttaa lasta suuntaamaan tarkkaavuuttaan ja vuorovaikutuksessa oloa (Torppa yms. 2020, 248).

Kuten aiemmin on jo todettu, muisti ja kieli kehittyvät yhdessä, siksi teimme muistipelejä odotustilanteisiin. Niissä käytimme arjessa esiintyvää sanastoa (esimerkiksi vaatteet, hedelmät) ja lasten mielenkiinnonkohteita (esimerkiksi kulkuneuvot ja eläimet) sekä selkeitä kuvia. Tuotokseen valikoitui muistipeli eläimistä. Ryhmän pienimpien lasten kanssa muistipelin kuvia voi katsella ja nimetä kuvassa olevaa.

Materiaaliin löytyi kyselyssä toivottuja suujumppia muutama. Tuotokseen niistä valikoitui satu, jonka mukana voi suujumppaa harjoittaa. Vinkkilistaan on kerätty suujumppaharjoitteita leikin oheen. Leikissä suujumppaa voi harjoittaa kuin huomaamatta, esimerkiksi autoleikissä auto voi lähteä käynnistymään ”dnn, dnn, dnn...” ja sitten moottori käynnistyy ”mrum, mrum”. Leikissä kieltä ja muistia voi kehittää erilaisten pelien avulla, kuten Kim-leikin avulla.

Lisäksi osana kehittämistyötä ompelimme lorupusseja ryhmien käyttöön, jotta heillä olisi mahdollisuus saada materiaali käyttöön ja esille. Lorut ja laulut keräsimme myös konkreettisiin loru- ja laulupusseihin, jotka tulevat ryhmätilaan näkyville. Lapset voivat myös itse tehdä aloitteita osoittamalla pusseja.

## 6 Kehittämistyön arviointi

### 6.1 Toteutuksen, toiminnan ja prosessin arviointi

Lähdimme toteuttamaan kehittämistyötämme innolla keväällä 2022, aloitimme suunnitteleamalla alkavaa työtämme ja teimme toimeksiannot. Kesällä etsimme teoriaa aiheeseen liittyen, mutta meidän oli vaikea orientoitua varsinaiseen kehitystyöhömme, sillä työskentelimme vielä muualla kuin alle kolmevuotiaiden kanssa. Kesän jälkeen aloitimme samassa työpaikassa yhdessä, samassa päiväkodissa johon kehittämistyömme tehtiin. Syyskuussa teimme kyselyt ja SWOT-analyysit henkilöstölle. Aloitimme kuitenkin molemmat uudessa työpaikassa tekemällä ensiksi syventävien ammattiopintojen harjoittelun emmekä syventyneet heti saamiimme vastauksiin. Lisäksi uusi työ on aina uusi työ, mielessä oli paljon kaikkea muuta kuin kehittämistyömme. Kun olimme saaneet harjoittelumme tehtyä, sekä siihen liittyvät tehtävät, pystyimme taas syventymään paremmin kehittämistyöhömme. Kun palasimme kyselyiden ja SWOT-analyysin vastausten pariin paremmin, totesimme, ettei henkilöstö ollut välttämättä ymmärtänyt tarkoituseriämme tai kysymyksiämme täysin. Kyselyssä nousi esille asioita, joihin emme voineet vaikuttaa, esimerkiksi erilaisia fyysisiä elementtejä kuten Time Timeria tai tilajakajia. Kävimme kyllä kyselyn läpi henkilökunnan kanssa, mutta olisimme varmasti voineet pohjustaa sitä paremmin. Kyselyiden pohjalta lähdimme kuitenkin etsimään tarvittavaa materiaalia.

Syksyn ja talven aikana etsimme materiaalia, ja kevään aikana otimme sen koe-käyttöön lasten kanssa. Materiaalin valikoiminen oli haastavaa, sillä tekijänoikeus asiat tuottivat päänvaivaa. Materiaalia löytyy kyllä vaikka minkälaista, mutta se kenen tuottamaa materiaali on ja mistä se on alun perin lähtenyt liikkeelle onkin toisinaan vaikea selvittää. Se myös rajaa osan tuotokseen päätyneistä materiaalista pois, vaikka materiaali olisikin ollut hyvää. Kaikki löytämämme materiaali ei myöskään ollut toimivaa 0–3-vuotiaille, mutta tarkoituksena olikin kartoittaa sopivaa materiaalia.

Haasteena kehittämistyössä oli myös saada muut päiväkodin varhaiskasvattajat sitoutumaan prosessin. Emme oikein löytäneet aikaa ja keinoa saada kaikkia mukaan, kyselyä lukuun ottamatta. Koska muodostimme itse 1/3 kasvatushenkilöstöstä 0–3-vuotiaiden ryhmissä ja olemme molemmat uusia työntekijäitä päiväkodissa, muiden kanssa tehtävä yhteistyö jäi pintapuoliseksi. Lisäksi huomasimme, että vaikka olisimme kuinka paljon tuoneet materiaalia ryhmiin, oli varhaiskasvattajan omasta aktiivisuudesta kiinni, kuinka paljon sitä hyödynnettiin.

Koemme, että tehtäväksemme muodostui työyhteisössä herättää varhaiskasvattajia pohtimaan kielenkehityksen tukemista varhaiskasvatuksessa omissa ryhmissään. Keräämämme materiaali toivottavasti saa heidät kiinnittämään asiaan huomiota, hyödyntämään materiaaliamme sekä kehittämään ja ottamaan käyttöön kielenkehitystä tukevia keinoja myös arjen tilanteisiin ja leikkihetkiin. Materiaalimme saikin positiivista palautetta ja myös 3–5-vuotiaiden ryhmien kasvattajat sanoivat ottavansa osan materiaalista käyttöönsä omiin ryhmiinsä. Materiaali koettiin olevan suhteellisen paljon, mutta sopivasti erilaisiin tilanteisiin.

Koska olimme kehittämistyömme aikana työsuhteessa, meitä sitoo vaitiolovelvollisuus asiakkaiden asioista. Emme myöskään keränneet henkilökunnalta mitään henkilökohtaisia tietoja. Kysely toteutettiin täysin nimettömänä ja yhteisenä jokaiselle tiimille, eikä siis yksittäisten varhaiskasvattajien vastauksia voi sieltä erottaa emmekä tiedä mitkä vastaukset tulivat miltäkin ryhmältä.

Mielestämme onnistuimme prosessissamme hyvin. Olimme innokkaita muuttamaan notkahdusta lukuun ottamatta. Kehittämistyön käytännön toteutus sujui hyvin arjen työskentelyn ohella. Materiaali ja sen käyttäminen on muutenkin osa työtämme ja se oli luontevaa jatkumoa omaan toimintaamme työympäristössä. Haastavimmaksi koimme tämän raportin kirjoittamisen kokonaisuudessaan, ja sen aikatauluttaminen, sillä se piti tehdä muun työn ohella.

Jo alussa kartoitimme toistemme vahvuuksia ja hyödynsimme niitä. Yhteistyömme on ollut sujuvaa. Jatkamme myös tulevaisuudessa yhdessä työskentelyä, sillä jatkamme molemmat työskentelyä Pasalanpuiston päiväkodissa

valmistumisemme jälkeen, toinen varhaiskasvatuksen opettajana ja toinen varhaiskasvatuksen sosionomina.

## 6.2 Tuotoksen arviointi

Tuotoksemme on kahdessa muodossa: jaettava tuotos löytyy tästä raportista (Liite 2) ja lisäksi kansioon koottu paperinen versio päiväkodilla. Kehittämistyömme on tehty siihen muotoon, jossa se on helppo jakaa myös eteenpäin, esimerkiksi muihin päiväkoteihin. Materiaalimme ei kuitenkaan anna suoria ratkaisuja, vaan niitä pitää soveltaa, kokeilla ja muokata lasten ja ryhmän tarpeiden mukaan.

Erilaiset kuvat ja viittomat voivat kertoa lapselle mitä, milloin ja missä tapahtuu. Kun asioita nimetään, auttaa se lasta palauttamaan sanat mieleen ja oppimaan uusia sanoja. (Ketonen yms. 2014, 205). Vaikka materiaalista löytyy kuvatukea esimerkiksi pukeutumiseen, olemme sen kuitenkin suuremmin rajannut pois. Kuvatuki ja -struktuurit on hyvä luoda yksilöllisesti lapsen tarpeen mukaan. Siksi emme ole tähän enempää sellaista materiaalia keränneet. Tuotoksessa voisi kuitenkin olla materiaalia, joka koskisi koko ryhmää, esimerkiksi päivästrukturi. Mutta jokaisella ryhmällä on omat aikataulunsa, joten koimme, ettei se kuulu tuotokseemme.

Tukiviittomia ei materiaaliin/tuotokseen ole kerätty, koska niiden opettelu ja käyttö kuvista ilman muuta opastusta on haastavaa. Tukiviittomien oikeaoppista käyttöä varten on hyvä käydä esimerkiksi erillinen kurssi tai katsoa ohjevideoita. Olemme kehittämistyömme aikana käyneet tukiviittomakoulutuksen, joten olemme materiaalin ohella tukiviittoneet lauluissa, loruissa sekä asioita nimeissä.

Materiaaliin ei myöskään saa jäädä liiksi kiinni, vaan lasten aloitteisiin on hyvä tarttua ja inspiroitua erilaisissa hetkissä. Lapset eivät aina kiinnostu aikuisen aloitteista.

Vuorovaikutuksen kannalta on tärkeää huomata lapsen vuorovaikutusaloitteet. Perustoiminnoissa toimitaan pääsääntöisesti pienryhmissä, joten lasten on helpompi lähestyä aikuista ja tehdä aloitteita. Materiaali kohdentaa kiinnostuksen ja tarkkaavaisuus saman aiheen äärelle, kun toimitaan pienryhmissä.

Lasten osallisuutta tukee aikuisen tarttuminen heidän aloitteisiinsa. Tukeaksemme lasten osallisuutta, olemme havainnoineet lasten mielenkiinnon kohteita. Nämä havainnot ovat kohdentaneet materiaalin etsintää. Kulkuneuvot ja eläimet olivat lapsille mieluisia teemoja, joten etsimme loruja ja lauluja nimenomaan niihin liittyen. Olemme vieneet materiaalin konkreettisesti käyttöön ja lasten ulottuville, joten myös lasten aloitteiden kautta syntyy tärkeää toistoa.

Siksi valmis materiaali onkin hyvästä, sillä se on niin sanotusti taustalla tuke-massa tällaisissa tilanteissa. Kun loruja käyttää, osaavat lapset myös jatkossa pyytää kyseisiä loruja. Esimerkiksi vessatilanteisiin tehdyt lorukortit ja ruokaloru olivat sellaisia, joita lapset muistelivat ja pyysivät uudelleen. Materiaalia testa-tessamme Kirsi Kunnaksen Hikkori tikkori -loru päätyi käytettäväksi vessaan. Siitä tulikin lasten suosikki, jota he pyysivät usein toistettavaksi. Lapsi, joka ei sillä hetkellä sanavarastostaan löytänyt hiiri sanaa, käytti tukiviittomaa apuna, ja aikuinen ymmärsi hänen tarkoittavan kyseistä lorua. Perustoiminnoissa kannat-taa loruilla myös loruilla, jotka eivät ole sidoksissa itse toimintaan.

Vaikka olemme tuotokseen jakaneet materiaalin erilaisten tilanteiden mukaan, on hyvä pohtia myös muita hyödyntämismahdollisuuksia. On varhaiskasvattajan vastuulla, että materiaalia käytetään. Materiaalia hyödyntäessä ei ole oleellista, että jokainen kohta lausutaan tai lauletaan oikein. Tärkeää on heittäytyä, impro-visoida tarvittaessa ja nauttia hetkestä. Pienet lapset ovat erittäin armollinen yleisö.

Johanna Sieväsen hälytysajaneuvo- ja työkonelurut kuvineen olivat visuaalisesti lapsia kiinnostavia ja herättivät heidän huomionsa. Lorut ovat sopivan lyhyitä ja niissä on loppuriimejä.

Koska lasten kieli kehittyy vuorovaikutuksessa, huomasimme pian, että valmiit lorut ja laulut ovat ajoittain haastavia esimerkiksi pukeutumistilanteissa. Niissä

pieni lapsi tarvitsee kasvattajan apua ja ohjeita. Lapsen avun tarpeen arviointi sekä ohjaaminen vaatii aikuisen läsnäoloa ja herkkyyttä. Laulut ja lorut vievät aikuisen huomion ja vastavuoroinen vuorovaikutus jää vähälle. Kasvattaja voi sanoittaa lapselle tilannetta, kertoa mitä seuraavaksi tapahtuu ja nimetä ympärillä olevia asioita ja tapahtumia. Tämä sanoittaminen ja nimeäminen voi tapahtua laulaen tai loruillen. Silloin kasvattaja on vuorovaikutuksessa lapsen kanssa kielenkehitystä yhä tukien.

Laulukortteihin sisälsimme laululeikkejä. Näin lapset, jotka eivät vielä puhu tai osaa laulaa mukana, voivat kuitenkin osallistua leikin kautta ja kokea osallisuutta. Valitsemamme laululeikit voidaan toteuttaa pienessäkin tilassa ja istuen. Koemme niiden sopivan hyvin perustoimintoihin.

Lorujen kohdalla ongelmaksi muodostui alkuperäisten tekijöiden puuttuvat tiedot. Paljon loruja on saatavilla, mutta niiden tekijöitä on erittäin vaikea selvittää. Olemme parhaamme mukaan yrittäneet löytää ja merkitä ne, mutta osan kohdalla se oli mahdotonta. Niissä tapauksissa, joissa emme löytäneet tekijää mutta loru oli soveltuva käyttötarkoitukseemme, merkitsimme tuotokseen ”tekijä tuntematon”. Kaikki materiaalissa käytetyt kuvat (poissulkien Johanna Sieväsen lorukortit) ovat tekijänoikeuksien puolesta vapaasti käytettävissä. Johanna Sieväseltä olemme erikseen kysyneet luvan käyttää korukortteja osana materiaalia.

Keräsimme tuotokseen myös listan sovelluksista tablettitietokoneilla käytettäväksi, kyselyssä ilmenneiden toiveiden mukaan. Niiden käyttö perustoimintojen aikana ei kuitenkaan ole yhtä luontevaa kuin spontaanien lorujen tai laulujen käyttö.

Olemme jo kehittämistyömme aikana ottaneet materiaalin aktiiviseen käyttöön. Jatkamme molemmat syksyllä työskentelyä samassa päiväkodissa, joten materiaalin käyttö jatkuu siis myös tulevaisuudessa. Materiaali ja sen käyttömahdollisuudet on esitelty työyhteisölle, joten toivomme heidän tarttuvan siihen.

Jatkokehitysideana voisi olla koota materiaalia vanhemmille lapsille, sisältäen esimerkiksi erilaisia pelejä ja kirjallista hyvistä kirjoista. Se voisi olla jatkona jo

nyt kootulle kansiolle tai mahdollisesti tuoda jotenkin sähköiseen, muokattavaan muotoon. Lisäksi muut päiväkodit voisivat olla kiinnostuneita valmiista materiaalista. Mutta materiaalista on hyötyä vain, jos sitä käytetään.

### 6.3 Ammatillinen kasvu

Kehittämistyömme aikana opimme paljon itsestämme, toisistamme ja työstämme varhaiskasvatuksen parissa. Sitouduimme kehittämistyöhömme niin kuin projektiin sitoudutaan. Sillä oli alku, keskivaihe ja loppu. Totesimme kuitenkin, että jollei ”projektillamme” olisi ollut selkeää loppuvaihetta, olisimme jatkaneet testausvaihetta pitkäänkin, ilman, että olisimme saaneet projektia päätökseen.

Oma ajanhallintamme olikin suurimpia kehittämiskohteita omassa työskentelysämme. Teimme läpi projektin väliaikatauluja, mutta koska työskentelimme samaan aikaan päiväkodissa muutenkin, molemmat uusissa tehtävissä, oli aikatauluja toisinaan liian helppo venyttää. Asetimme työllemme aluksi tiukemmat aikataulutavoitteet ja olimme kunnianhimoisia sen suhteen, miten paljon saamme aikaiseksi ja missä aikataulussa. Kokonaiskuvaa katsoessa työ valmistui kuitenkin juuri siinä aikataulussa, missä oli tarkoituskin.

Aikatauluista ja muistakin työhömme liittyvästä asioista saimme sovittua yhdessä, ja työmme oli saumatonta ja mutkatonta. Hyödynsimme molempien vahvuuksia ja jaoimme työtä sen mukaan. Työskentelimme sekä yhdessä, että itseksemme. Yhteydenpito ja asioista sopiminen oli helppoa, sillä näimme lähes päivittäin. Tulostimme materiaalia aluksi vain yhdet kappaleet, mutta meidän oli helppoa jakaa sitä ryhmiemme kesken. Materiaalia, jota käyttää tällaisessa työssä, on paljon, joten meidän piti rajata työtä jossain vaiheessa enemmänkin. Olemme kuitenkin tyytyväisiä keräämämme materiaaliin lopullisessa tuotoksessa ja tiedostamme, että se elää tilanteiden ja lapsiryhmän tarpeiden mukaan.

Oleellisimpana asiana opimme varhaiskasvattajan merkityksen lapsen kielenkehityksen tukena ja heittäytymisen tärkeyden. Kasvoimme myös ymmärtämään tiimityön tärkeyden toimivassa ryhmässä päiväkodissa. Ryhmälle suunnitellun toiminnan tulee olla tavoitteellista ja toimintaa tulee myös arvioida. Kehittämistyön



aikana opimme kiinnittämään huomiota ja havainnoimaan pienten lasten kielenkehitystä sekä huomioimaan sen omassa työskentelyssämme.

Sosiaalialan tutkinnon suorittaneiden osaamisen työelämävastaavuutta kuvataan kompetensseilla. Sosionomin kompetenssit ovat eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen. (Sosiaalialan amk-verkosto 2023.) Kehittämistyö aikana kehityimme erityisesti asiakastyön sekä kehittämis- ja innovaatio-osaamisen alueilla. Asiakastyön osalta opimme yhä paremmin tunnistamaan lapsen kielenkehitykseen liittyviä asioita käytännössä. Havainnoidesamme lapsia opimme tunnistamaan heidän tarpeitaan ja mielenkiinnonkohteita, joiden avulla poimimme lopulliseen kehittämistyön tuotokseemme sopivat materiaalit.

Tutkimuksellisen kehittämis- ja innovaatio-osaamisen osalta huomasimme pysyvämme pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä suunnitella, toteuttaa ja arvioida kehittämisprosessiamme. Osaamme huomata myös ne prosessin osa-alueet, joissa meillä on kehitettävää. Löysimme sopivia menetelmiä työmme tueksi ja kehittämistoiminnan edistämiseksi. Olemme myös noudattaneet eettisiä periaatteita ja ohjeita. Kehittämistoimintaan kuuluu myös kumppanuuslähtöisyys (Sosiaalialan amk-verkosto 2023). Halusimme aluksi selvittää millaisia toiveita ja tarpeita yhteistyöpäiväkotimme varhaiskasvatushenkilöstöllä oli kehittämistyömme suhteen. Olemme pitkin matkaa esitelleet ja ottaneet käyttöön materiaaleja, joita he ovat meiltä toivoneet. Lisäksi olemme pitäneet toimeksiantajamme edustajan tietoisena kehittämistyömme etenemisestä, valitsemistamme menetelmistä sekä lopullisen tuotoksemme muotoutumisesta.

## Lähteet

Ahonen, L. & Roos, P. 2021. Untuvikot. Alle 3-vuotiaden pedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alijoki, A. 2011. Lapsen tuentarve kielellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.). Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Yliopistopaino, 77–85. Saatavilla myös osoitteessa <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Alivuotila, L. 2010. Matkiminen kielen omaksumisen lähtökohtana. Teoksessa Korpilahti, P.; Aaltonen, O. & Laine, M. Kieli ja aivot. Kommunikaation perusteet, häiriöt ja kuntoutus. Kognitiivisen neurotieteen tutkimuskeskus. Turku: Turun yliopisto, 189–194.

Aro, T.; Eronen, T.; Erkkilä, K.; Siiskonen, T. & Adenius-Jokivuori, M. 2014. Epäilyn herääminen. Teoksessa Siiskonen, T.; Aro, T.; Ahonen, T. & Ketonen, R. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 4. uudistettu painos. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus, 106–120.

Ervast, L. & Leppänen, P. 2010. Kielellinen erityisvaikeus. Teoksessa Korpilahti, P.; Aaltonen, O. & Laine, M. Kieli ja aivot. Kommunikaation perusteet, häiriöt ja kuntoutus. Kognitiivisen neurotieteen tutkimuskeskus. Turku: Turun yliopisto, 212–221.

Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. 2. painos. Saarijärvi: Lasten keskus.

Helenius, A & Korhonen, R. 2011. Kielestä kieleen. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.). Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Yliopistopaino, 70–75. Saatavilla myös osoitteessa <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Helenius, A & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus. Helsinki: Books on Demand

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2014. Leikin käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helenius, A. & Mäntynen, P. 2002. Leikin aakkoset. Teoksessa Helenius, A.; Karila, K.; Munter, H.; Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2002. Pienet päivähoidossa. Alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. 1.–2.painos. Juva: WSOY, 133–159.

Huhtanen, K. 2017. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointi menetelmät Suomessa. 4.painos. Kouvola: PackageMedia Oy.

Jansson-Verkasalo, E. & Guttorm, T. 2010. Varhainen kielen kehitys ja sen enusmerkit. Teoksessa Korpilahti, P.; Aaltonen, O. & Laine, M. Kieli ja aivot. Kommunikaation perusteet, häiriöt ja kuntoutus. Kognitiivisen neurotieteen tutkimuskeskus. Turku: Turun yliopisto, 182–188.

Kangas, J. 2019. Playing to learn in Finland: Early childhood curricular and operational contexts. Helda Helsingin Yliopisto. Viitattu: 15.4.2023.

[https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/308343/PlayingForLearning\\_Kangasetal2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/308343/PlayingForLearning_Kangasetal2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Kettukangas, T. 2017. Perustoiminnot-käsite varhaiskasvatuksessa. Dissertations in Education, Humanities, and Theology. Publications of the University of Eastern Finland. No 110. Itä-Suomen yliopisto.

Kettukangas, T. 2020. Arkea, kokopäiväpedagogiikkaa vai mitä se varhaiskasvatus nyt oikeastaan olikaan? Tutkittua varhaiskasvatuksesta- blogi. Viitattu 17.11.2022 <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2020/03/20/arkea-kokopaiapedagogiikkaa-vai-mita-se-varhaiskasvatus-nyt-oikeastaan-olikaan/>

Ketonen, R.; Launonen, K.; Ikonen, A.; Salmi, P.; Palmroth, A.; Röman M. & Mattinen, A. 2014. Kieli ja viestintä. Teoksessa Siiskonen, T.; Aro, T.; Ahonen,

T. & Ketonen, R. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 4. uudistettu painos. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus, 202, 205.

Korpilahti, P., Arikka, H. & Wallden, T. 2014. Puheen- ja kielenkehityksen häiriöt. Teoksessa Pihko, H.; Haataja, L. & Rantala, H. (toim.). Lastenneurologia. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 46–58.

Koskinen, A.L. 2021. Runsas ruutuaika voi hidastaa pienten lasten puhumaan oppimista ja vähentää sanavarastoa – myös vanhemman vilkuilu laitteisiin vaikuttaa. YLE. Viitattu 12.1.2023. <https://yle.fi/a/3-12109961>

Kronqvist, E-L & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt – Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. 1. painos. Helsinki: WSOY.

Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. 2010. Varhainen äänteellinen kehitys suomen kielessä. Teoksessa P. Korpilahti; O. Aaltonen & M. Laine. Kieli ja aivot. Kommunikaation perusteet, häiriöt ja kuntoutus. Kognitiivisen neurotieteen tutkimuskeskus. Turku: Turun yliopisto, 195–203.

Laakso, M-L. 2014. Esikielellinen vuorovaikutus ja viestintä. Teoksessa Siiskonen, T.; Aro, T.; Ahonen, T. & Ketonen, R. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 4. uudistettu painos. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus, 22–50.

Lämsä, T. 2021. Kokopäiväpedagogiikka ja sen kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Puheenvuoro – Kasvatus ja aika. Viitattu 17.03.2023 [https://journal.fi/kasvatusjaaika/articel/view/102527/64318?fbclid=IwAR1P9pe3HC8xUpp9bdassn1SyfxG1SsCJ2ZvemiLwqqeOPYNTk8Wr0uN\\_Rs](https://journal.fi/kasvatusjaaika/articel/view/102527/64318?fbclid=IwAR1P9pe3HC8xUpp9bdassn1SyfxG1SsCJ2ZvemiLwqqeOPYNTk8Wr0uN_Rs)

Lyytinen, P. 2014. Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa Siiskonen, T.; Aro, T.; Ahonen, T. & Ketonen, R. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 4. uudistettu painos. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus, 51–71.

Munter, H. 2013. Alle 3-vuotiaiden leikki, kuvittelu ja lasten aloitteisiin tarttuva narratiivinen pedagogiikka. Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Mäkinen, M. 2017. Minä olen ja kuulun! Lapsen identiteetin tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 96–108.

Nurmi, J.-E.; Ahonen, T.; Lyytinen, H.; Lyytinen, P.; Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Obaki, S. 2014. Play as a Driving Factor in a Child's Development of Language Skills. Masinde Muliro University of Science and Technology. Journal of Education and Practice. Vol.5, No.38, 2014. Viitattu 15.4.2023 Saatavilla osoitteessa <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=1775022d42bdae6a6385830c227b9ff1bbbe5590>

Ojasto, K.; Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Opetushallitus. 2023. Mitä on varhaiskasvatus? Saatavilla osoitteessa <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Paavola-Ruotsalainen, L. & Rantalainen, K. Varhaiset vuorovaikutustaidot. Teoksessa Niemitalo-Haapola, E.; Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.). Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 17–36.

Raision kaupunki. 2008. Arki – Raision kaupungin päivähoidon arkitoimintapedagogiikka. Ladattavissa osoitteessa <https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/vasu-2017-pohja2/4/4oa/oa/kirjallisuutta/al/ar>

Raision kaupunki. 2022. Raision kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2022. Saatavilla osoitteessa <https://julkaisut.raisio.fi/dynasty10/kokous/202273-4-5476.PDF>

Ranta, S. 2021. Kasvun juuret. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ranta, S. 2022. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka – Kohti teoreettisia määritelmiä. Tutkittua varhaiskasvatuksesta -blogi. Viitattu 13.2.2023. <https://tutkit-tuavarhaiskasvatuksesta.com/2022/08/26/varhaiskasvatuksen-pedagogiikka-kohti-teoreettisia-maaritelmia/>

Reunamo, J. & Salomaa, P. 2014. Kielen kehityksen tukeminen. Teoksessa Reunamo, J. (toim.). Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-kustannus, 23–47.

Ruokonen, I. 2017. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 121–135.

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa koulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108, Turku. Saatavilla myös osoitteessa <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Siren-Tiusanen, H. & Tiusanen, E. Päivärytmi ja toiminnan rakentuminen. Teoksessa Helenius, A.; Karila, K.; Munter, H.; Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2002. Pienet päivähoidossa. Alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. 1.–2.painos. Juva: WSOY, 65–89.

Sosiaalialan amk-verkosto. 2023. Sosiaalialan tutkinnot ja kompetenssit. Saatavilla osoitteessa <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/> Viitattu 20.4.2023.

Stolt, S. & Salmi, P. 2020. Sanaston kehitys. Teoksessa Niemitalo-Haapola, E.; Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.). Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 77–93.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Tolonen, K. 2002. Lapsen varhaisen kielenkehityksen tukeminen. Teoksessa Helenius, A.; Karila, K.; Munter, H.; Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2002. Pienet päivähoitossa. Alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. 1.–2.painos. Juva: WSOY, 163–178.

Torppa, R., Virtala, P., Kostilainen, K & Partanen, E. 2020. Musiikki ja lapsen kielenkehitys. Teoksessa Niemitalo-Haapola, E.; Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.). Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 247–270.

Työ- ja elinkoinoministeriö. 2015. Kokeileva kehittäminen. TEM raportteja 67/2015. Saatavilla osoitteessa [https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74944/TEMrap\\_67\\_2015\\_web.pdf?sequence=1](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74944/TEMrap_67_2015_web.pdf?sequence=1) Viitattu 14.3.2023

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Opetushallitus. Saatavilla osoitteessa [https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman\\_perusteet\\_2022\\_0.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf)

Viljamaa, E. & Yliherva, A. 2020. Leikki on kaikki. Teoksessa Niemitalo-Haapola, E.; Haapala, S. & Ukkola, S. (toim.). Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 205–224.

Vilka, H. 2014. Tutki ja kehitä. Tutkimusmetodeja ammatilliselle kentälle. Saatavilla osoitteessa <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-kehita%C3%A4.pdf>

## Liite 1. Kyselylomake

# Lapsen kielen kehityksen tukeminen arjen toiminnoissa ja leikissä

Arvioikaa tiimeissä, miten kielen kehityksen tukeminen toteutuu ryhmässä

<b>Vahvuudet</b>	<b>Heikkoudet</b>
<b>Mahdollisuudet</b>	<b>Uhat</b>

**Minkälaiset materiaalit ja toimintatavat olette kokeneet hyviksi kielenkehityksen tukemiseen arjen tilanteissa?**

---

---

---

---



**Miten tuette lapsen kielenkehitystä leikeissä?**

---

---

---

**Millaisten materiaalien tai toimintatapojen koette tukevat lapsen kielen kehitystä leikissä?**

---

---

---

**Mihin arjen toimintoihin tai leikkeihin erityisesti kaipaate/kaipaatte lisämateriaalia?**

---

---

---

**Minkälaista materiaalia kaipaate lisäksi?**

---

---

---

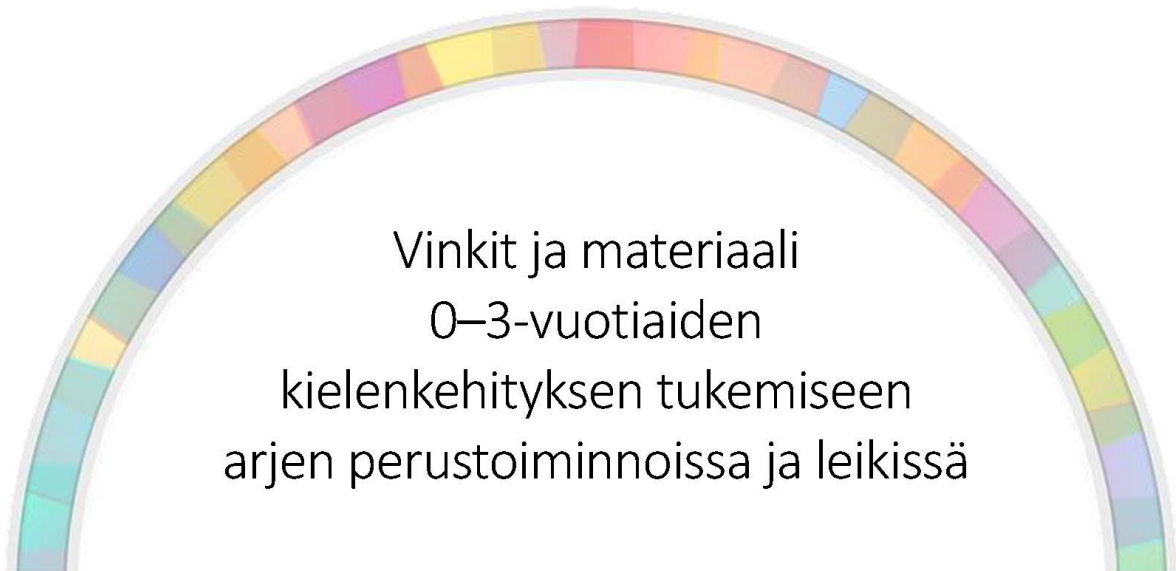
---

**Mihin lasten kielenkehityksen osa-alueeseen pitäisi eniten kiinnittää huomiota?**  
(esimerkiksi sanavarasto, suun motoriikka, äännetietoisuus, ilmaisu)

---

---

## Liite 2. Tuotos



Tiia Alankoja & Jatta Juntunen  
Turku AMK:n opinnäytetyö 2023

## Sisälllys

Johdanto .....	3
0–3-vuotiaan kielenkehitys .....	4
Lapsen kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa .....	5
Arjen perustoiminnot .....	6
Materiaali ja vinkit sen käyttöön .....	7
Materiaali pukeutumis- ja riisumistilanteisiin .....	8
Pukeutumisorut   8	
Nalle ja vaatteet   9	
Materiaali ruokailutilanteisiin .....	12
Ruokalorut       12	
Materiaali vessatilanteisiin .....	13
Lorut           13	
Odottelutilanteet .....	16
Muistipeli: eläimet 16	
Lorukortit       18	
Muut lorut       23	
Laulukortit      25	
Suujumppaa      31	
iPad-sovellukset .....	32
Lähteet .....	33

## Johdanto

Tämän tuotoksen tarkoituksena on olla apuna varhaiskasvattajille tukemaan lasten kielenkehitystä arjen perustoiminnoissa. Tavoitteena on herättää varhaiskasvattajat tiedostamaan kielenkehityksen merkitys varhaiskasvatuksessa. Toisena tavoitteena on, että työntekijä ja tiimi saavat materiaalista työvälineen, jota voidaan hyödyntää lapsiryhmän perustoiminnoissa ja leikissä. Materiaali on kerätty osana Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden opinnäytetyötä vuonna 2023.

Aluksi kerromme pienten lasten kielenkehityksestä, leikin merkityksestä, sekä avaamme enemmän perustoimintoja. Tuotos on nimenomaan 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen ja leikin ohjaamisen tueksi ryhmien varhaiskasvatushenkilöstölle. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle tarjotaan arjen toimintoihin sopivia, kielen kehitystä tukevia keinoja. Toiminnot on jaoteltu pukeutumis-, ruokailu-, vessa-, ja odottelutilanteisiin siirtymisten aikana, leikkiä unohtamatta.

Materiaali koostuu loruista, laulukorteista, muistipelistä ja suujumpista, sekä erilaisista vinkkilistoista. Tuotos on tehty siihen muotoon, että materiaali on helppo tulostaa ja ottaa käyttöön. Edempänä on ohjeet jokaisen osion tulostusta varten.

## 0–3-vuotiaan kielenkehitys

Ensimmäiset kolme vuotta lapsen elämästä ovat erityisen herkkä vaihe kielenkehityksen kannalta. Silloin kieli ja sen käyttötaidot kehittyvät huomattavan suurin harppauksin.

Psykologi Lev Vygotskyn mukaan lapsi oppii kielen varhain, koska se on tehokas tapa ilmaista tarpeita ja tahtoa.

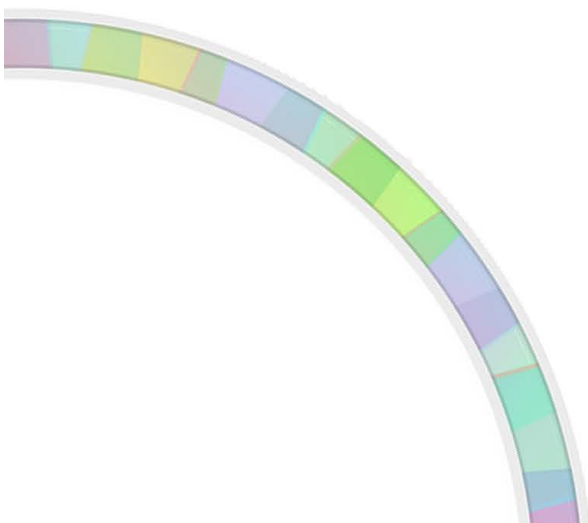
Kielen oppimisen perusedellytyksinä ovat aistien toiminnan ja kognitiivisten taitojen, kuten muistin ja tarkkaavaisuuden, kehittyminen. Puheen oppiminen edellyttää kuulon ja kielellisten aivoalueiden normaalia kehitystä.

Varhainen vuorovaikutus on erittäin merkityksellinen osuus ja luo pohjan kielenkehitykselle.

Lapsi oppii puheen matkimalla: jo muutaman kuukauden ikäinen lapsi matkii ympärillään kuulemiaan ääniä joteltelemalla.

Ensimmäinen sana tuotetaan noin vuoden iässä. Puolitoistavuotiaana lapsella on 50 sanan aktiivinen sanavarasto ja kaksivuotiaana sanavarasto on laajentunut 200–300 sanaan.

Aikuisen vuorovaikutuksella lapsen kanssa on suuri merkitys kielenkehitykselle. On oleellista, että lapsi kokee tullessa kuulluksi ja nähdyksi.



Ikä	Keskeiset kehitysmuutokset eri ikävaiheissa
7–12 kk	Lapsi joteltelee monipuolisesti. Ääntely alkaa muistuttaa ympärillä puhutun kielen ominaisuuksia. Lapsi pyrkii kontaktiin toisten kanssa ja käyttää eleitä ilmaisun tukena.
1 v	Lapsen ensimmäiset sanat ilmaantuvat noin yksivuotiaana. 1,5-vuotiaana lapsi tuottaa 5–30 sanaa, mutta sanasto karttuu yksilöllisesti. Lapsi ymmärtää sanoja enemmän kuin hän itse pystyy käyttämään. Lapsi noudattaa lyhyitä toimintaohjeita ja kehotuksia. Lapsella on symbolisia leikkitoimintoja.
2 v	Lapsi ilmaisee itseään puhumalla. Sanavarasto karttuu vauhdilla. Sanavarasto vaihtelee muutamista sanoista yli 200 sanaan. Lapsi ymmärtää noin 250 sanaa. Lapsi tuottaa 2–3 sanan ydinlauseita.
3 v	Lapsi opettelee innokkaasti uusia sanoja. Aktiivisessa käytössä jo lähes 1000 sanaa. Sanastossa eniten substantiiveja ja verbejä. Adjektiivien, pronomien ja partikkeleiden käyttö yleistyy. Lapsi tuottaa sanayhdistelmiä, joissa sanat taipuvat. Taivutusmuotojen käyttö laajenee (mm. presens, imperfekti, monikko, genetiivi). Lapsi käyttää myös ”omatekoisia” muotoja ja taivutuksia.

## Lapsen kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Kielenkehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa ovat

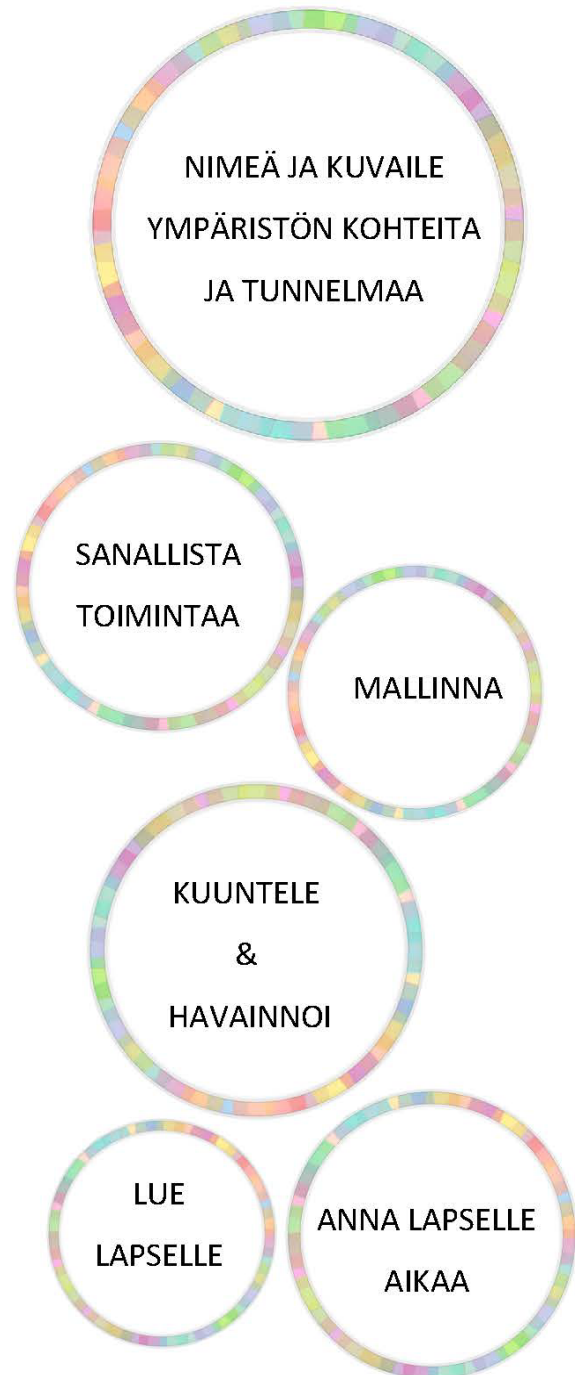
- vuorovaikutustaidot
- kielen ymmärtämisen taidot
- puheen tuottamisen taidot
- kielellinen muisti
- sanavarasto
- kielitietoisuus

Aikuisen rooli on olla kielellinen malli ja tarttua lasten vuorovaikutusaloitteisiin.

Leikit, laulut, sadut, liikuntatuokiot, pelit ja musiikki ovat varhaiskasvatuksen pedagogisia menetelmiä kielenkehityksen tukemiseen.

Pienryhmissä toimiessa ympäristön ärsykeitä ja melua on vähemmän, joten aikuisen on mahdollista havainnoida lapsen kielenkehitystä, helppoa tarttua lasten vuorovaikutusaloitteisiin sekä tarkkaavaisuus on mahdollista jakaa yhteiseen toimintaan pidempikestoisesti.

Musiikkitoiminnassa korostuu kielenkehitykselle merkityksellinen vuorovaikutus. Lalueikit ovat sanastoltaan rikkaita, joten ne lisäävät lasten sanavarastoa. Lisäksi laulujen rytmisyys ja toisto (sekä laulun sanastossa että laulukerroissa) mahdollistaa pitkienkin lauseiden laulamaan oppimisen jo ennen kuin vastaava on puhumalla mahdollista.





## Arjen perustoiminnot

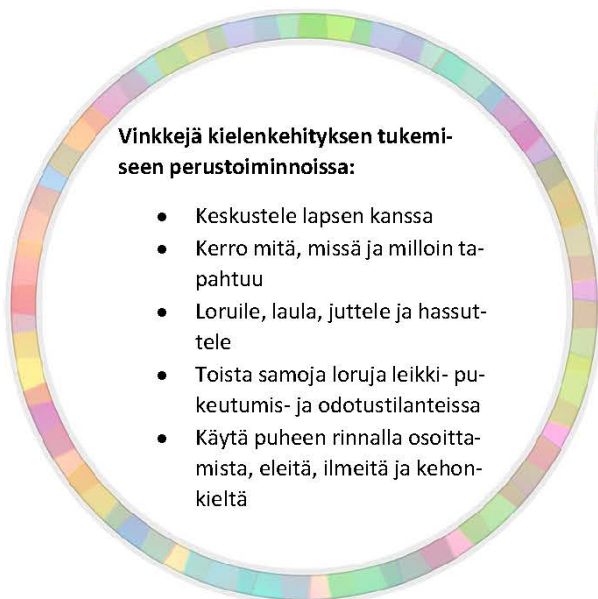
Pienen lapsen varhaiskasvatuspäivästä kuluu arjen perustoimintojen parissa. Jo aamupäivästä noin 38 % ajasta kuluu perushoidon ja ruokailun parissa.

Mitä pienempi lapsi on, sitä suurempi osa perustoiminnoista on hoitoa. Lapsen oppiessa rutiinien kautta omatoimiseksi arjen perustoiminnoissa ja aikuisen hoiva jää vähemmälle.

Varhaiskasvatuksen perustoiminnot ovat:

- ruokailut
- pukeutumis- ja riisumistilanteet
- vessa ja hygieniasta huolehtiminen
- odottelu- ja siirtymätilanteet
- päivälepo

Arjen perustoiminnot luovat pienten lasten ryhmissä päiväjärjestyksen ja aikataulun.



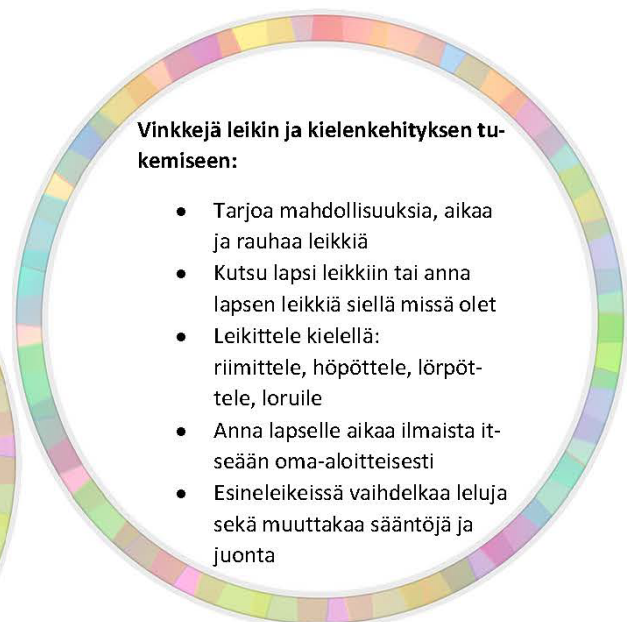
## Leikki

Leikki on pienelle lapselle ominainen tapa olla ja ilmaista itseään. Leikki on lapselle nautinnon ja oppimisen lähde. Pienen lapsen leikki tapahtuu yhteisenä toimintana aikuisen kanssa.

Leikki kehittää lapsen tilannesidonnaista ilmaisua sekä ymmärtämisen taitoja. Leikkiessä lapsi oppii ymmärtämään toisen mielen sisältöjä.

Leikki on eriomainen tilaisuus kehittää lapsen sanavarastoa käyttämällä yläkäsitteitä, vastakohtia sekä kuvailemalla ominaisuuksia ja toimintaa.

Aikuisen läsnäolo leikissä on erittäin tärkeää, sillä häntä tarvitaan aloittamaan, rikastuttamaan ja osallistumaan toimintaan.



## Materiaali ja vinkit sen käyttöön

Materiaali on jaoteltu arjen perustoimintojen mukaan. Kaikkea materiaalia voi ja kannattaa hyödyntää leikeissä!

Materiaali on pyritty kokoamaan mahdollisimman helppokäyttöiseen muotoon. Viressä vinkit jokaisen materiaalin käyttöön ja tulostamiseen.

Materiaalia ei kannata tulostaa kokonaisuutena, vaan osio kerrallaan. Pääosin se kannattaa tulostaa yksipuolisena, mutta poikkeukset ilmoitettu viereisessä listassa.

Lisäksi materiaalista voi ja kannattaa ottaa ideoita ja vinkkejä omaan käyttöön.

Materiaalin avulla voi kehittää lasten sanavarastoa monipuolisesti tilanteisiin sopivalla sanastolla. Lisäksi lapsi oppii tunnistamaan esimerkiksi kehonosia, vaatekappaleita, eläimiä ja kulkuneuvoja.

### **Pukeutumisorut:**

- Lorus on suunnattu varhaiskasvattajan käyttöön

### **Vaate-Nalle ja vaatteet**

- Kannattaa tulostaa A3-koossa
- Voidaan käyttää pukeutumisen toiminnan ohjauksessa tai esimerkiksi värien tai vaatekappaleiden harjoitteluun
- Tehkää myös omia vaatteita tarpeen mukaan

### **Ruokalorit:**

- Tulosta yksipuolisena
- Pienten ryhmälle kannattaa valita yks loru, joka kerrallaan käytössä

### **Vessalorit:**

- Ensimmäiset neljä loruja ovat tulostettavissa kaksipuolisesti
- Käsienpesuloruissa on kuva ja loru vierekkäin, tulosta yksipuolisena

### **Eläinmuistipeli:**

- Tulosta yksipuolisena, kuvat kannattaa leikata ja liimata värilliselle paperille
- Esimerkiksi Papunetin kuvatyökälulla voit helposti tehdä omia muistipelejä

### **Lorukortit:**

- Hälytysajoneuvo- ja työkonekortit (Johanna Sievänen) hyvä tulostaa yksipuolisina
- Muut lorus voi tulostaa kaksipuolisena

### **Laulukortit:**

- Kannattaa tulostaa kaksipuolisena (kohdistettu tukemaan pitkän sivun yli kaksipuolesta tulostamista)
- Kuuntele laulu ja opettele sävelmä. Voit myös loruilla laulut
- Sanat aikuiselle tukena, lapset näkevät kuvan

### **Suujumppa:**

- Lyhyet suujumppalorus sopivat esimerkiksi odottelutilanteisiin
- Rikasta leikkejä erilaisilla äänillä lasten kanssa

### **iPad-sovellukset:**

- Kerää lisäksi omia ideoitasi digilaitteiden hyödyntämiseen



## Materiaali pukeutumis- ja riisumistilanteisiin

## Pukeutumislurut



Sukka ja tossu ne tirkistää,  
onkohan kaikilla varpailla pää?  
Yks, kaks ja pim-pam-pom,  
Kenen nämä varpaat on?  
No, \_\_\_\_\_ nämä varpaat on.

(Soili Perkiö)



Mun paidassa on neljä reikää,  
isompaa ja pienempää.  
Isoon mahdun kokonaan,  
pää mahtuu seuraavaan.  
Kädet työnnän sivuille,  
tää on vinkki sinulle.

(Arto Nybom)



Pukeminen tästä alkaa,  
ensin housut, nosta jalkaa.  
Paita päälle, lopputulos:  
kädet sekä pää jää ulos.

(Tekijä tuntematon)



Varpaat asuvat sukassa,  
jos se ei ole hukassa.  
Sitten ne menevät kenkään,  
kuka löytää senkään?

(Tekijä tuntematon)



Sikin sokin sukkaset,  
lakki sekä rukkaset!  
Takkikin on nurinpäin.  
Kuka kaiken sotki näin?

(Suomalainen kansanruno)



Kintaan kitaan kädet käy,  
sormia ei enää näy.  
Kumpu peukalo vain löytäis sen,  
oman kolon lämpöisen.

(Kansanruno)

Nalle ja vaatteet







## Materiaali ruokailutilanteisiin

## Ruokatorut



Hiljaa, hiljaa, nalle laulaa,  
nalle tahtoo ruoka rauhaa.

Kädet syliin laittakaa,  
sitten voimme aloittaa.

(Tekijä tuntematon)

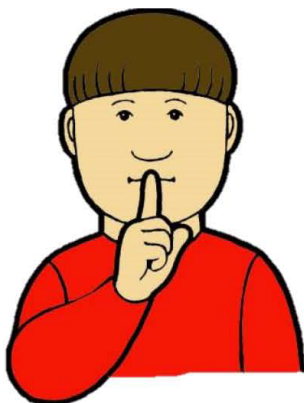


Kattila ja vuoka,  
täältä tulee ruoka.

Lusikkaan kun tartun,  
suureksi mä vartun.

Leivän syön, maidon juon,  
ruokarauhan muille suon!

(Tekijä tuntematon)



On tullut ruoka-aika  
nyt tehdään hyshys taika.  
Taian teen mä näin:  
Ensin käännyn oikein päin.

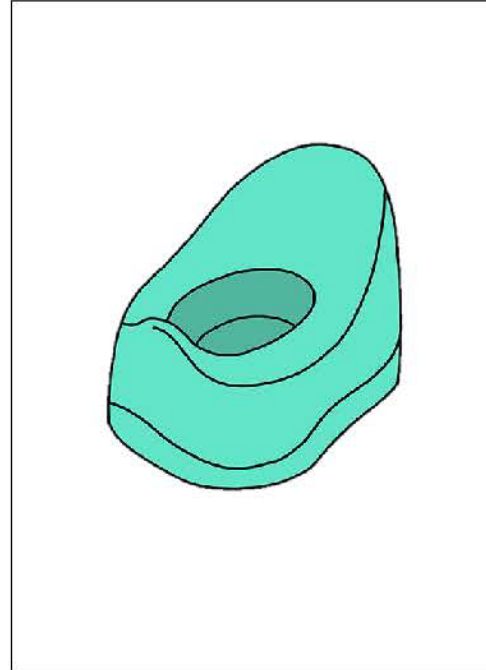
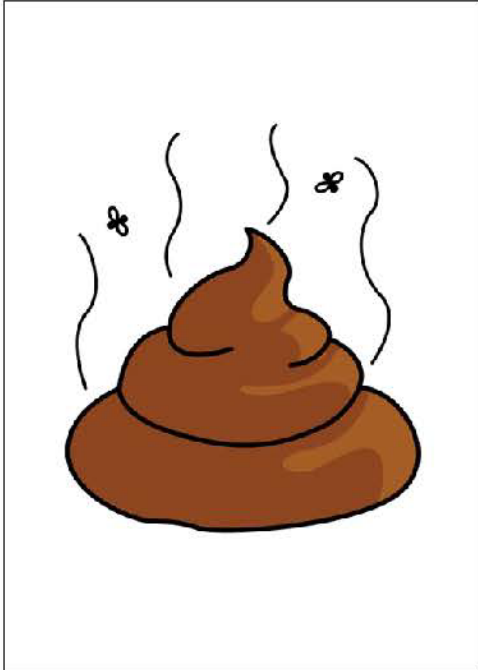
Jalat alle pöydän laitan,  
kädet syliin näin taitan.

Rauhassa kun odotan  
kaiken kiireen unohdan.

(Tekijä tuntematon)

Materiaali vessatilanteisiin

Lorut



Potalle, pytylle  
minä nyt kiipeän.  
Potalle, pytylle  
minä nyt kiipeän.

Tuleekohan sinne  
pissa vai kakka,  
kuka tietää,  
aika sen näyttää?

{Jatta Juntunen}

Pieru tulla tupsahti,  
potan pohjaan poksasti.  
Antaa jäädä sinne vain kakan  
kanssa rinnakkain.

{Pia Perkiö}

Pis-pis-pissa,  
pis-pis-pissa.  
Pissa pottaan lorahti.

Pis-pis-pissa,  
pis-pis-pissa.  
Pissa pottaan lorahti.

Kak-kak-kakka,  
kak-kak-kakka.  
Kakka pottaan kolahti.

Kak-kak-kakka,  
Kak-kak-kakka.  
Kakka pottaan kalahti.

{Tiia Alankoja}

Ei leijonakaan saa häiritä  
sitä, joka istuu pytyllä.  
Sen, joka istuu potalla, täytyy  
saada olla rauhassa.

{Pia Perkiö}



Saippuaa ja litra vettä,  
tahtoo sormijoukko, että  
käsi toista silittäisi,  
veteen kaikki lika jäisi.

(osa Mansikkamehu kansansatua)



Saippua pesee,  
saippua pesee,  
saippua pesee käsiä.

Pestään puhtaaksi,  
pestään puhtaaksi  
pestään puhtaaksi käsiä.

(Katri Borm & Sarah Goncalves, Kielinuppu)



Muista pestä kädet hyvin,  
sormenpäistä sormen tyviin.  
Myös kämmenet ja kämmenselkä,  
älä turhaan vettä pelkää.

Älä myöskään saippuaa säästä,  
pienet pöpöt pois kädeltä päästä.  
Muistathan nostaa hihat ylös asti,  
niin eivät kastu niin kamalasti.

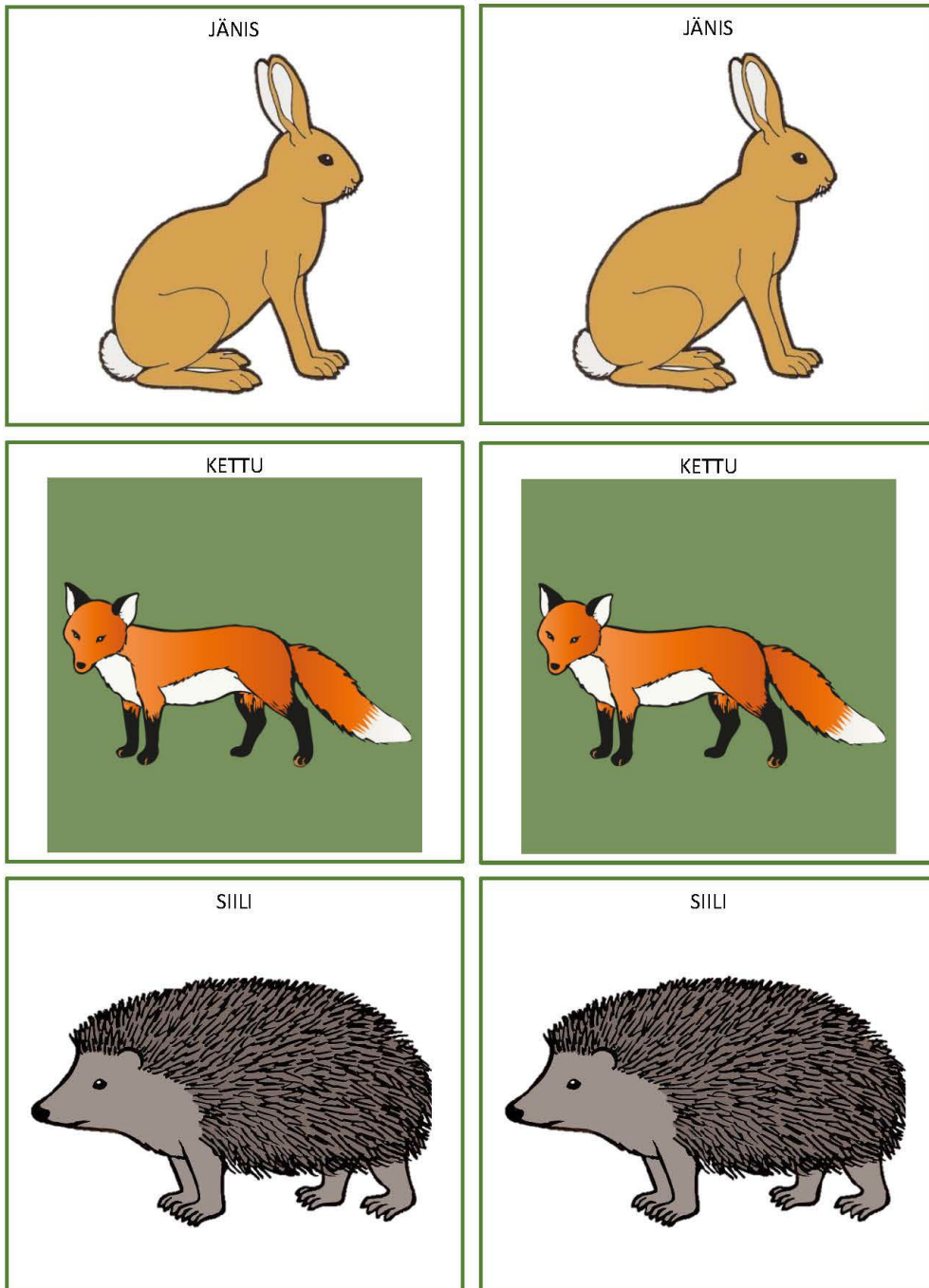
Näin muistuttaa ystävällinen pikku pöpö:  
"Käsiä pesemätön on ihan höpö!"

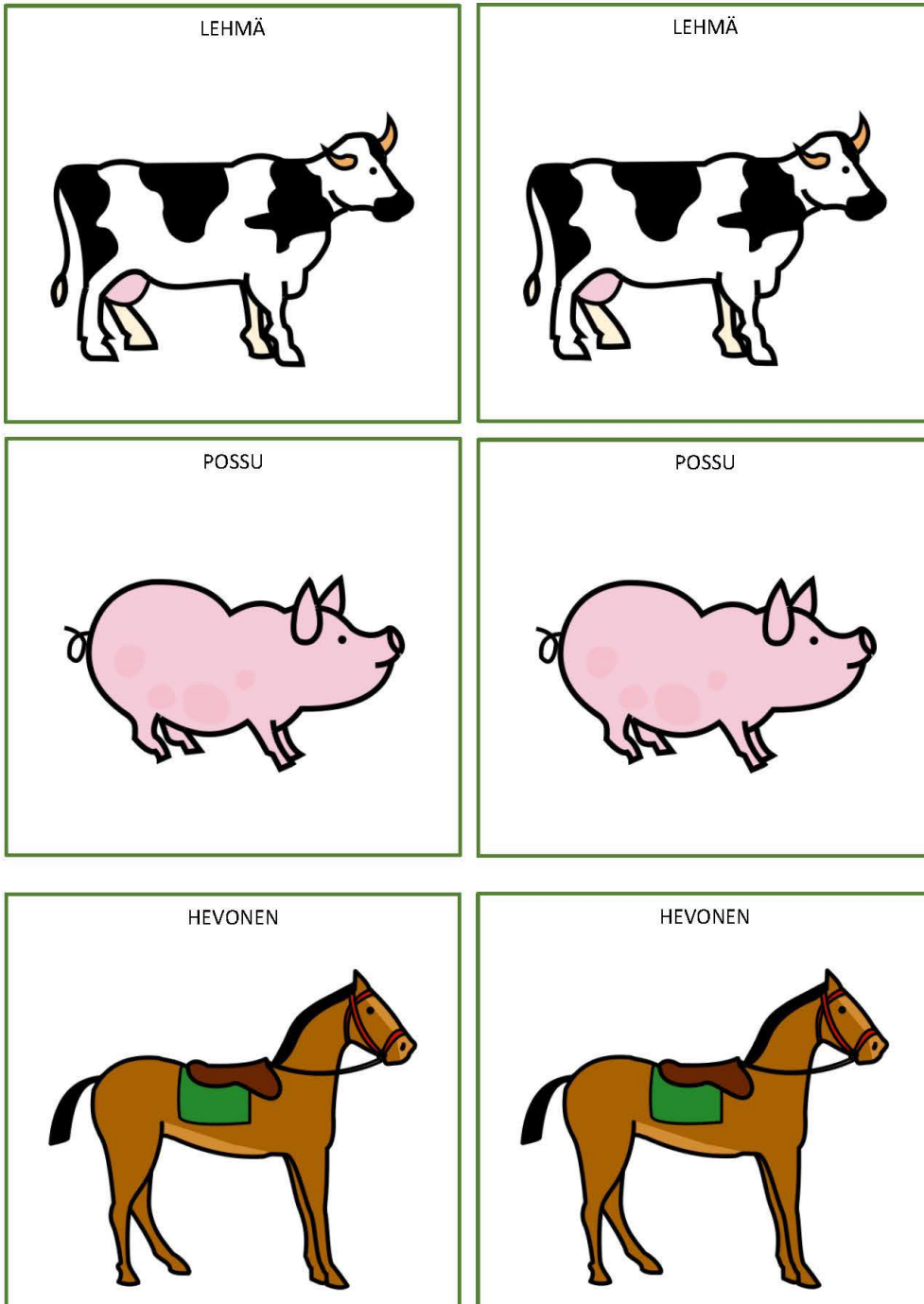
(Tiina Hyttinen/Mie itel -blogi)



Odottelutilanteet

Muistipeli: eläimet

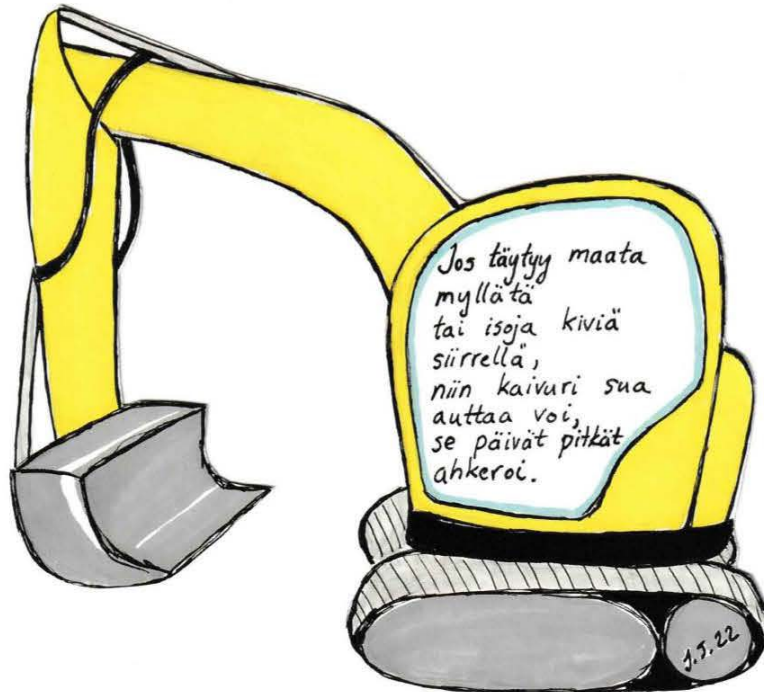




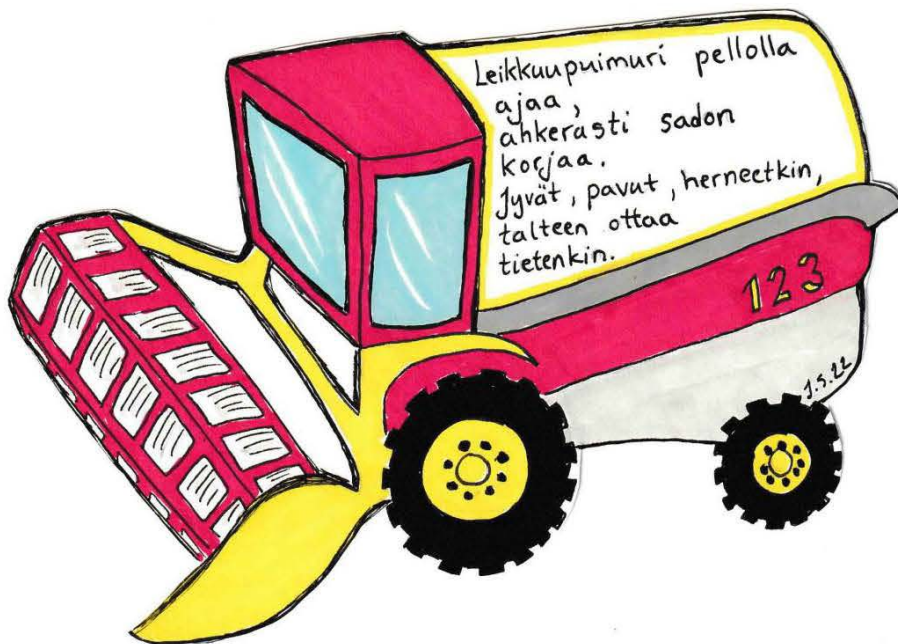
Lorukortit  
(Johanna Sievänen)

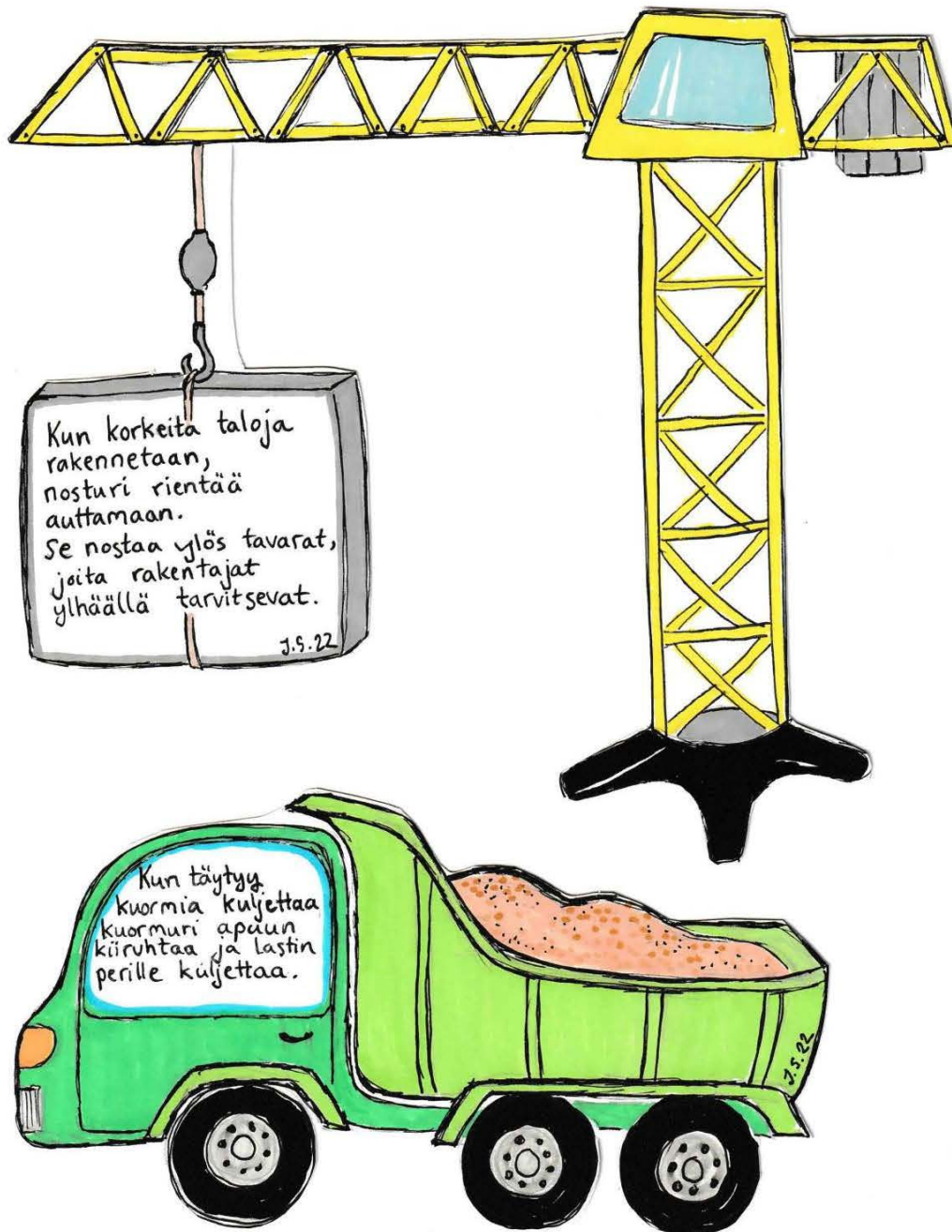




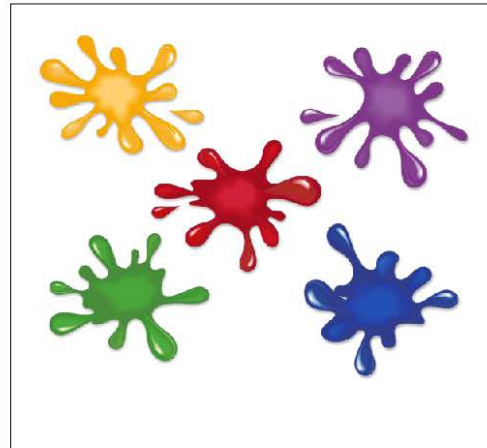
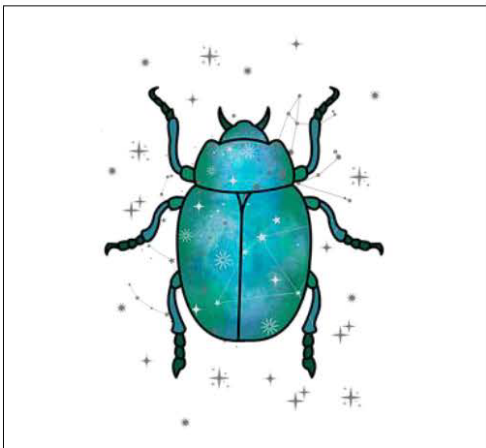
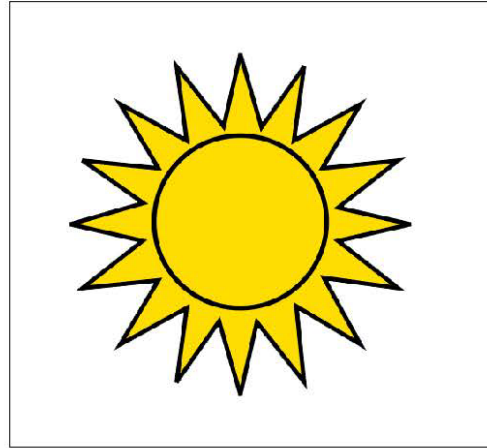
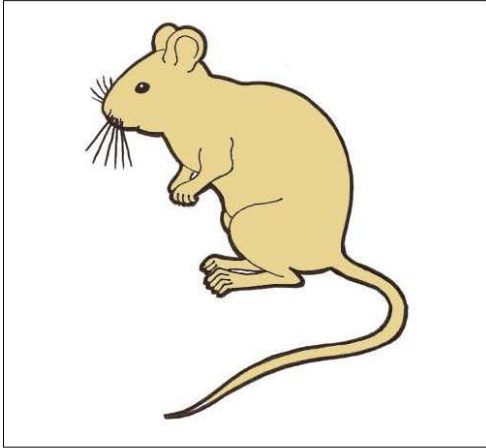








Muut lorut





**AURINKO, AURINKO LETTUJA PAISTAA**

Aurinko, aurinko lettuja paistaa,  
hauska on auringon lettuja maistaa.

Kiipeän puuhun, pistelen suuhun,  
lopot voin heittää ukolle kuuhun.

Sittenpä käynkin nukkumaan,  
pikkuinen massuni pullollaan.

{Hellin Tynell}

**HIKKORI TIKKORI TOIKKI**

Hikkori tikkori toikki,  
hiiri kelloon loikki.

Kello meni poikki,  
hiiri pois loikki.

Hikkori tikkori toikki.

{Kirsi Kunnas}

**VÄRIKÄS RUNO**

Punainen  
kuin paloauto.  
Keltainen  
kuin kuu.

Ruskea  
kuin rantahiekka.  
Valkoinen  
kuin jää.

Sininen  
kuin järvenselkä  
Vihreä  
kuin puu.

Musta  
niin kuin syksy-yö  
kun on pimeää.

{Jukka Itkonen}

**KOPPIAISEN MATKA**

Kop kop koppiainen  
sinitakki sittiäinen  
minne matka hellesäällä  
paksu takki päällä?

Kop kop koppiainen  
sinitakki sittiäinen nauroi aika tavalla:  
– Käyn vain Pohjoisnavalla!

{Inkeri Karvonen}

**KÄPY KÄRÄHTÄÄ**

Sano, sano ääneen  
jos tuntuu kurjalta  
Älä istu suu supussa,  
älä piilota kiukkua hupussa.  
Saa murjottaa  
jos harmittaa  
ja voi ärähtää  
jos käpy kärähtää,  
kunhan muistaa lopuksi  
pyytää kunnolla anteeksi.

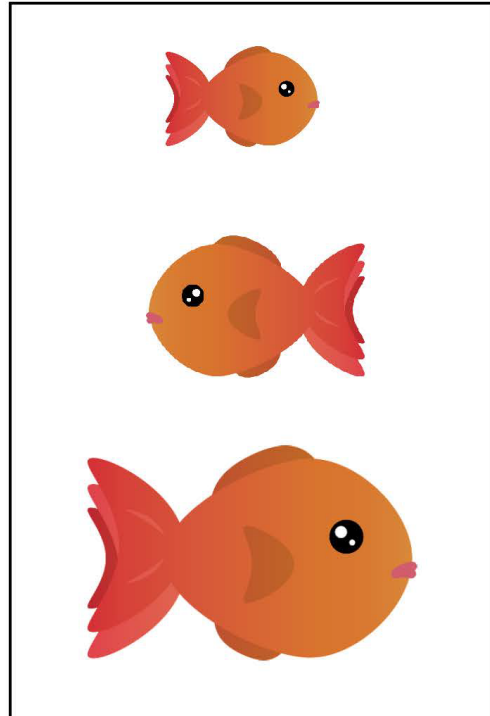
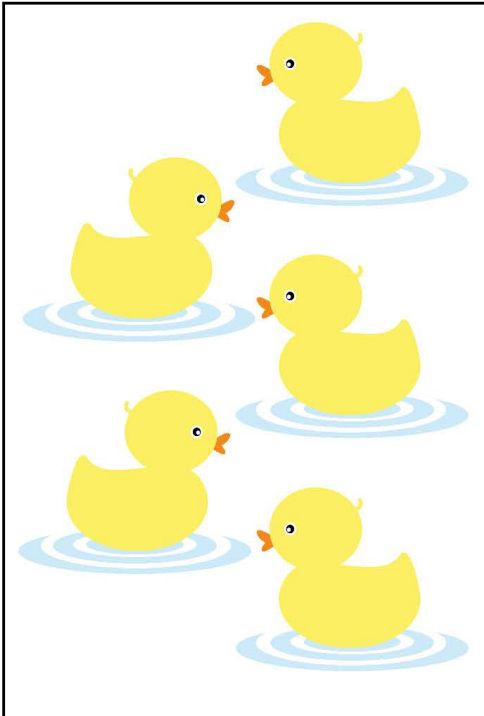
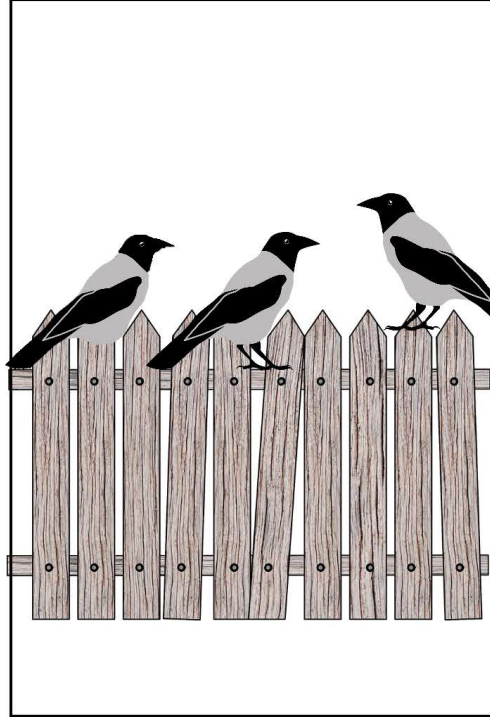
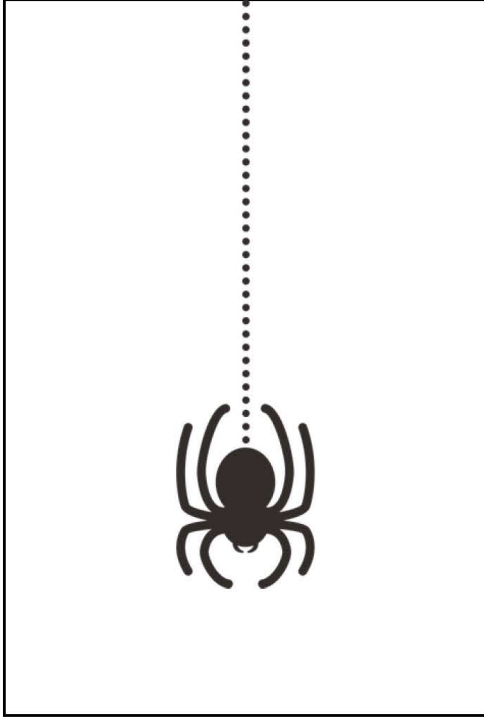
{Johanna Venho}

**NAURULOITSU**

Tule nauru, nouse nauru  
pelasta tämäkin päivä.  
Väännä varpaat venkuralle  
käännä korvat kiemuralle  
muksi maha muhkuralle  
silmät kirrkaiksi kiverrä  
jalat joutuin juokseviksi.  
Poista kiukut kielen alta  
suorista jokainen solmu.

{Kaija Pispä}

Laulukortit



**KOLME VARISTA**

Kolme varista  
istui aidalla.  
Silivati seilaa, silivati seilaa,  
yksi lensi pois.

Kaksi varista  
istui aidalla.  
Silivati seilaa, silivati seilaa,  
toinen lensi pois

Yksi varis vaan  
istui aidalla.  
Sillivati seilaam silivati seilaa,  
sekin lensi pois.

Kolme varista istui  
aidalla.  
Silivati seilaa, silivati seilaa,  
kaikki lensi pois.

(Suomalainen kansanlaulu)

**PIKKUISET KULTAKALAT**

Pikkuiset kultakalat lammessa ui.  
Pikkuinen kalaäiti huolestui.  
Uikaa, uikaa jos osaatte  
Ja ne uivat ja uivat sen uskotte.  
Hop hop, däbä däbä, hop hop, hui  
Hop hop, däbä däbä, hop hop, hui  
Ja ne uivat ja uivat,  
sen uskotte

Vähän isommat kultakalat järvessä ui...

Valtavat kultakalat meressä ui...

(Kansanlaulu/Fröbelin palikat)

**HÄMÄ-HÄMÄHÄKKI**

Hämä-hämähäkki kiipes langalle.  
Tuli sade rankka, hämähäkin vei.  
Aurinko armas kuivas satehen.  
Hämä-hämähäkki kiipes uudelleen.

Muura-muurahainen kortta kuljettaa.  
Ahkerasti aina työssä ahertaa.  
Kohta on valmis keko komea.  
Muura-muurahainen kortta kuljettaa.

Heinä-heinäsirikka soittaa viuluun.  
Heinikossa hyppii sinne, tänne vaan.  
Pieni sinikello käypi nukkumaan.  
Heinä-heinäsirikka soittaa viuluun.

Hämä-hämähäkki kutoo verkkojaan.  
Lintu pieni lensi siihen katsomaan.  
Aurinko armas laski vuorten taa.  
Hämä-hämähäkki kutoo verkkojaan.

(Kansanlaulu)

**VIISI PIENTÄ ANKKA**

Viisi pientä ankkaa lähti leikkimään  
vuorten taakse kauas pois.  
Äiti anka sanoi, että "Kvaak, kvaak,  
kvaak".  
Mutta vain neljä ankkaa tuli takaisin.

Neljä pientä ankkaa...

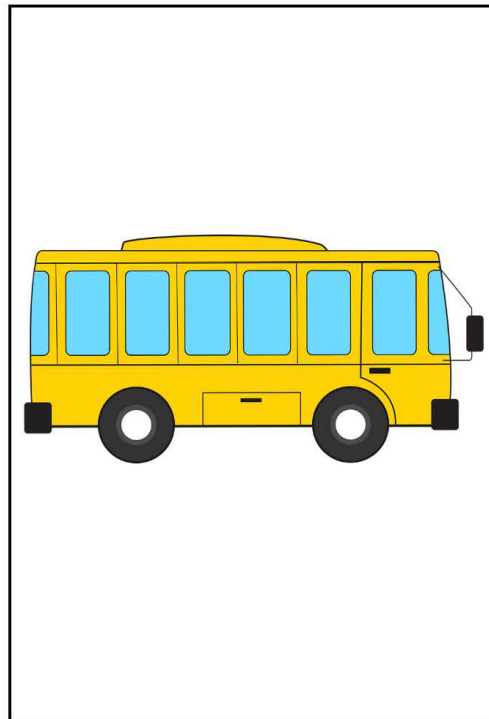
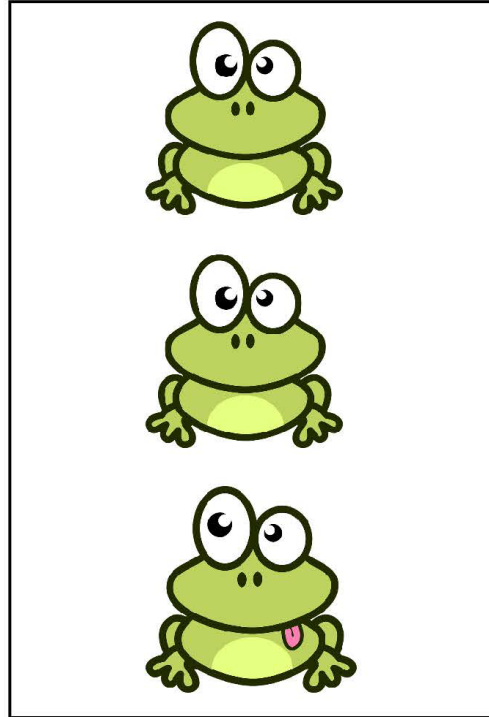
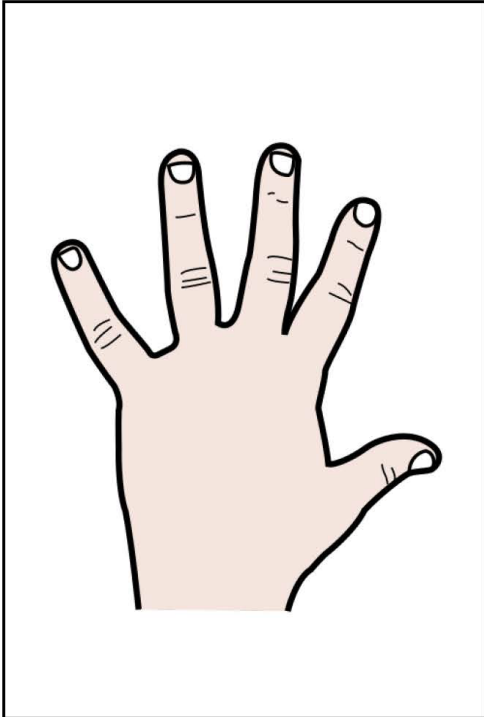
Kolme pientä ankkaa..

Kaksi pientä ankkaa...

Yksi pieni anka lähti leikkimään  
vuorten taakse, kauas pois.  
Äiti anka sanoi, että "Kvaak, kvaak,  
kvaak."  
Mutta yhtään ankkaa ei tullut takaisin.

Silloin isä anka nosti päänsä lammesta  
ja sanoi "KVAAAK!"  
Ja viisi pientä ankkaa tuli takaisin.

(Leikkilaulu)



**PIENET SAMMAKOT**

Pienet sammakot, pienet sammakot,  
ne lystikkäitä on.  
Pienet sammakot, pienet sammakot, ne  
lystikkäitä on.

;;: Ei korvia, ei korvia,  
ei häntää laisinkaan ;;:

;;: Pupujussikat, pupujussikat,  
ne lystikkäitä on ;;:  
;;: On korvia, on korvia,  
on hännän nypykkä ;;:

;;: Pikkuporsahat, pikkuporsahat,  
ne lystikkäitä on ;;:  
;;: On korvia, on korvia,  
on hännän saparo ;;:

(Suomalainen kansanlaulu)

**MISSÄ ON PEUKALO**

Missä on peukalo, missä on peukalo?  
Täällähän minä, täällähän minä!  
Mitä sulle kuuluu?  
Kiitoksia hyvää!  
Juostaan pois, juostaan pois!

Etusormi  
Keskisormi  
Nimetön  
Pikkurilli  
Koko käsi

(Liisa Tenkku)

**BUSSILAULU**

Pyörät ne pyörivät ympäri, ympäri ja ympäri.  
Pyörät ne pyörivät ympäri,  
koko päivän.

Pyyhkijät pyyhkivät viuh, viuh, viuh,  
viuh, viuh, viuh ja viuh, viuh, viuh...

Torvi se töötötti tööt, tööt, tööt,  
tööt, tööt, tööt ja tööt tööt tööt...

Ihmiset ajella hytkytti, hytkytti ja hytkytti.  
Ihmiset ajella hytkytti  
koko päivän.

(Englantilainen kansanlaulu, suom. sanat J. S.)

**AUTOLLA AJETAAN VARO-VAROVASTI**

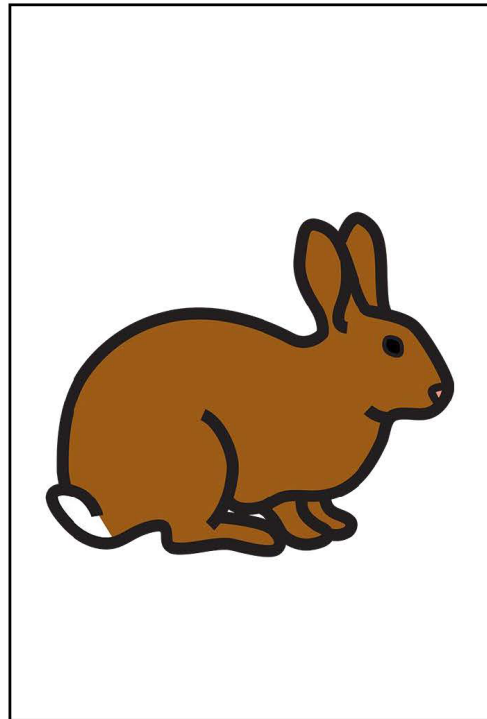
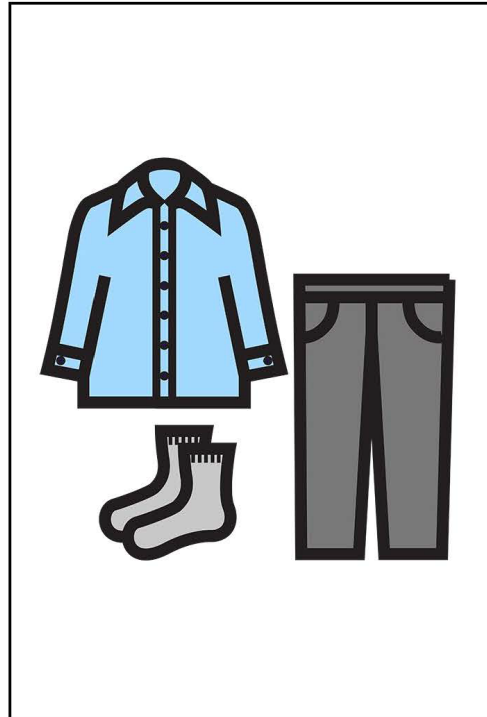
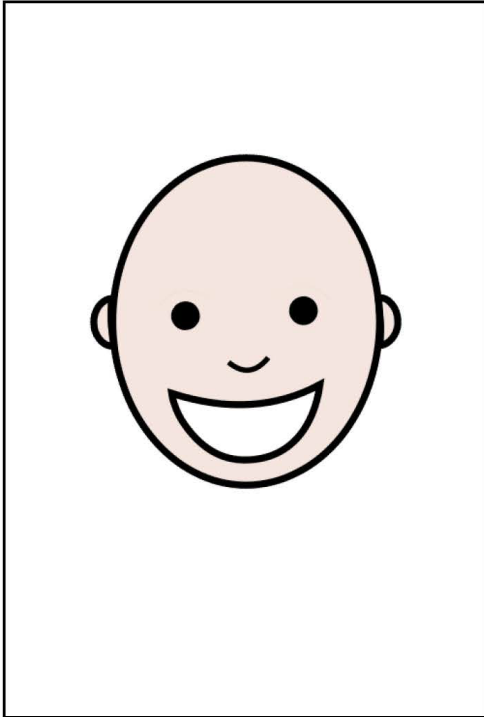
Autolla ajetaan varo-varovasti,  
ettei kaatuisi kallis lasti.

Suoraa tietä, suoraa tietä  
mäkiä on matkan varrella.

Pois kaikki mummot ja vaarit alta,  
ti näyttää kapealta.

Mittari näyttää kaheksaa kymppiä,  
jarrut on epäkunnossa.

(Suomalainen kansanlaulu)



**PUETAAN**

Puetaan, mitä päälle puetaan?  
Puetaan, housut puetaan.

Paita  
Sukat  
Takki  
Pipo  
Huivi  
Hanskat

(Katri Borm & Sarah Goncalves, Kielinuppu)

**MISSÄ ON SUN SILMÄT?**

Kerro mulle, kerro mulle  
yksi pieni juttu. (Juttu!)  
Missä on sun, missä on sun,  
missä on sun silmät? (Silmät!)  
Siinä on sun silmät!

Korvat  
Nenä  
Leuka  
Otsa  
Huulet  
Hampaat  
Kasvot

(Katri Borm, Kielinuppu)

**PIKKU JÄNÖ NUKKUU**

Pikkujänö nukkuu  
vaik on keskipäivä.  
Pitäisköhän meidän jänö herättää?  
Yy, kaa koo,  
herää jo.  
(Herätys pikkujänö)  
Pikkujänö heiluttaa korvia näin, korvia  
näin, korvia näin.  
Pikkujänö heiluttaa korvia, korvia näin.

Keinuu  
Taputtaa tassuja  
Pomppii

(Siina Hirvonen, Siinan Taikaradio)

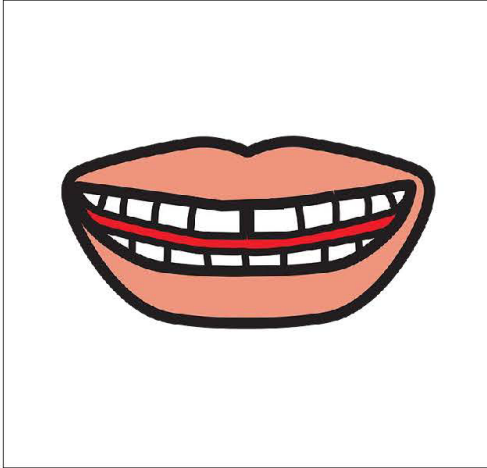
**A RAM SAM SAM**

A ram sam sam  
A sam sam  
Kudi, kudi, kudi, kudi, kudi  
A ram sam sam  
A sam sam  
Kudi, kudi, kudi, kudi, kudi

Me tässä,  
me tässä  
Kudi, kudi, kudi, kudi, kudi  
ram sam sam  
Me tässä,  
me tässä  
Kudi, kudi, kudi, kudi, kudi  
ram sam sam

(Kansanlaulu)

## Suujumppaa

**ILMELAULU**

∴ Lurppis, lurppis, lurpsutan.  
Huultani näin lurpsutan. ∴

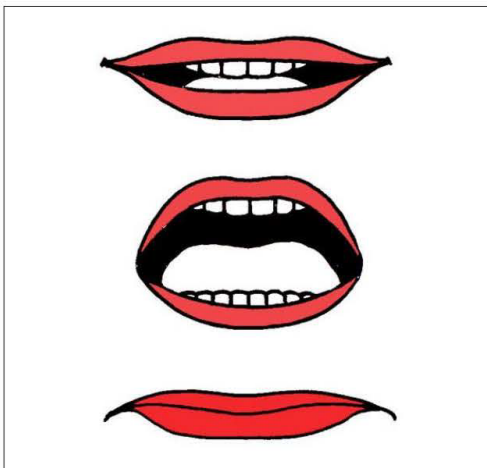
∴ Nyrrppis, nyrrppis, nyrrpistä,  
nenääni näin nyrrpistä. ∴

∴ Ryppis, ryppis, rypistä,  
otsaani näin rypistä. ∴

∴ Irppis, irppis, irvistän,  
hampaillani irvistän. ∴

∴ Hymppis, hymppis, hymyilen  
hymyhuulin hymyilen. ∴

(säv. Jukka Salmi, san. Merja Salonen)

**PUUPÄÄPÖÖPEE**

Kun sanon puu puu puu  
suu supistuu,  
kun sanon pää pää pää  
se leviää,  
kun sanon pöö pöö pöö  
on töttörrö,  
kun sanon pee pee pee  
se hymyilee.

(Kaija Pispala)



Miten pöllö laulaa? – UU-UU-UU  
Mikä sil on auki? – SUU-SUU-SUU  
Miten metsä vastaa? – HUU-HUU-HUU  
Pöllön kotina on PUU-PUU-PUU  
Mikä yöllä loistaa? – KUU-KUU-KUU  
Miten laulu loppuu? – UU-UU-UU

(Suomalainen kansanloru)



## iPad-sovellukset

*Raision kaupunki on ostanut lisenssin kaikkiin mainittuihin sovelluksiin ja ne ovat ladattavissa Yritysportaalista.*

**Spin-n-Move:**

- nimetkää hyrrän osoittama eläin/esine
- millaista ääntä se pitää?
- liikkukaa eläimen tavalla

**Puzzle Kids:**

- muotojen harjoittelu
- palapelit

**RelationShapes:**

- muotojen harjoittelu

**Where is my hat?:**

- etsi kuvista eläin, jolla on oikea hattu

**Lukulumo:**

- satuja eri kielillä
- kuuntele äänisatua, katsele kuvia lasten kanssa, lue lapselle itse kirja

**Nuottiniitty:**

- sopii esim. värien harjoitteluun

**Pikku Kakkonen:**

- kehittäviä minipelejä

**Moka Mera Lingua:**

- valitse huone ja napauta esineitä  
→ nimeää kosketun esineen
- isommille lapsille toisen kielen opetteluun

**Moka Mera Emotion:**

- tunnesanastoa

**OMAT IDEASI:**

## Lähteet

Kieli ja aivot. Kommunikaation perusteet, häiriöt ja kuntoutus. Korpilahti, Aaltonen & Laine 2010, Turun yliopisto.

Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Niemitalo-Haapola & Ukkola (toim.) 2020, PS-kustannus.

Puheen- ja kielenkehityksen häiriöt. Korpilahti, Arikka & Walden 2014, Duodecim

Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Hakamo 2011, Lastenkeskus.

Varhaiskasvatuksen käsikirja. Hujala & Turja (toim.) 2017, PS-kustannus.

Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Reunamo & Salomaa 2014, PS-kustannus.

### Laulujen ja lorujen lähteet:

Kielinuppu 2023 <https://www.kielinuppu.fi/materiaalit>

Kiitos! sanoi Leijona. Pia Perkiö. Lasten keskus 2014.

Ekat laulut ja lorut. Saara Soikkeli (toim.) Otava 2019.

Tähtiviltti. Suomen lasten lorut. Sanna Jaatinen (toim.). Otava 2021.

Varhaiskasvatuksen materiaalipankki – Facebook-ryhmä

### Kuvat loru- ja laulukorteissa:

Papunetin kuvapankki, papunet.net, Elina Vanninen, Sergio Palao / ARASAAC <https://kuvapankki.papunet.net/>

Pixabay, <https://pixabay.com/fi/>

**Hälytysajoneuvo- ja työkoneloruskortit:** Johanna Sievänen

**Nallen vaatteet:** Mira Ahlroth-Lamminaho